

3. kvartalsregnskap 2023

KLP konsern, Bærekraftregnskap, KLP

The KLP logo is a stylized white monogram. The letter 'K' is on the left, followed by a large '1' that is integrated with the 'L' and 'P' on the right. The 'L' and 'P' are connected to the '1' and each other. The background of the entire page is a blurred photograph of four people walking in a grassy field. The people are out of focus, but their colors (light green, beige, blue, and blue) are visible. The overall tone is natural and sustainable.

Innholdsfortegnelse

KLP Konsern

3	Rapport tredje kvartal 2023
12	Resultatregnskap
13	Balanse
14	Egenkapitaloppstilling
15	Kontantstrømoppstilling
16	Noter til regnskapet
16	Note 1 Regnskapsprinsipper og -estimer
18	Note 2 Segmentinformasjon
20	Note 3 Resultat fra forsikringstjenester
20	Note 4 Investeringseiendommer
21	Note 5 Forsikringstekniske forhold
27	Note 6 Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån
27	Note 7 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser
34	Note 8 Innlån
35	Note 9 Virkelig verdi hierarki
38	Note 10 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør
39	Note 11 Kapitalkrav
40	Note 12 Pensjonsforpliktelser
41	Note 13 Tap på rentebærende verdipapirer og utlån til amortisert kost
43	Note 14 Annen kortsiktig gjeld
44	Nøkkeltall – akkumulert

KLPs bærekraftregnskap

46	Engasjert og ansvarlig eier
----	-----------------------------

47	Klima, miljø og natur
49	Innovasjon og samfunnsutvikling
50	KLP som arbeidsplass og arbeidsgiver
51	Oversikt over FNs bærekraftsmål som KLP bidrar til
54	Noter og definisjoner

Kommunal Landspensjonskasse

59	Resultatregnskap
60	Balanse
62	Egenkapitaloppstilling
64	Kontantstrømoppstilling
65	Noter til regnskapet
65	Note 1 Regnskapsprinsipper og -estimer
66	Note 2 Premieinntekter for egen regning
66	Note 3 Tap på rentebærende verdipapir og utlån til amortisert kost
69	Note 4 Erstatninger
69	Note 5 Forsikringsrelaterte driftskostnader
69	Note 6 Verdiendring eiendomsinvesteringer
69	Note 7 Pensjonsforpliktelser
70	Note 8 Virkelig verdi hierarki
75	Note 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser
80	Note 10 Leieavtaler
80	Note 11 Forpliktelser
81	Note 12 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør
82	Note 13 Kapitalkrav

KLP Konsern

Rapport tredje kvartal 2023

I korte trekk

- Konkurransedyktig avkastning i et kvartal med svak utvikling i finans- og eiendomsmarkedet.
- Verdijustert avkastning på pensjonsmidlene i kollektivporteføljen tilsvarende -0,3 prosent i tredje kvartal, totalt 3,9 prosent hittil i år.
- Samlet overskudd på kundeporteføljen utgjør 16 milliarder kroner per tredje kvartal.

KLP – et kundeeiet konsern

KLP konsernet består av følgende foretak: Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og datterforetakene KLP Banken, KLP Skadeforsikring, KLP Kapitalforvaltning, KLP Forsikringservice og KLP Eiendom.

Konsernet hadde ved utgangen av tredje kvartal 2023 en forvaltningskapital på 972,3 milliarder kroner, en økning på 72,2 milliarder kroner hittil i år.

Resultat tredje kvartal 2023

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Konsernets morforetak Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (KLP) tilbyr offentlig tjenestepensjon til kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og virksomheter med offentlig tilknytning.

Selskapsresultat

Avkastningsresultat

KLP har garantert kundene på offentlig tjenestepensjon finansinntekter tilsvarende 3,2 milliarder kroner i tredje kvartal. Faktiske finansinntekter utgjør minus 2,2 milliarder kroner etter at eiendomsinvesteringene er nedskrevet med 3,4 milliarder kroner. Nedskrivningene i eiendom skyldes økt avkastningskrav som følge av økte renter. KLP oppnådde dermed et underskudd fra forvaltningen av kundemidlene (avkastningsunderskudd) på 5,4 milliarder kroner i tredje kvartal. Hittil i år utgjør avkastningsresultatet 15,8 milliarder kroner (-27,3)¹ i tredje kvartal. Avkastning på kundemidler i kollektivporteføljen utgjør 3,9 prosent hittil i år.

¹ Tall i parantes angir verdi for tilsvarende periode i 2022.

Risikoresultat

Risikoresultatet er et uttrykk for om uførhet, og dødelighet i forsikringsbestanden utvikler seg som forventet.

Gjennom tredje kvartal var det noe lavere uførhet enn KLP har lagt til grunn, men hittil i år er uførheten høyere enn antatt. Resultatet hittil i år knyttet til uføre utgjør -313 millioner kroner.

Dødeligheten har vært høyere enn antatt, selv om effekten var langt mindre i tredje kvartal enn i første halvår. Hittil i år utgjør resultatet knyttet til dødelighet 606 millioner kroner.

Risikoresultat knyttet til etterlatedekninger utgjør 30 millioner kroner hittil i år. Samlet risikoresultat utgjør dermed 364 millioner kroner hittil i år.

Administrasjonsresultat

Differansen mellom omkostningselementene i premieinntektene, uttak fra administrasjonsreserve og forsikringsrelaterte driftskostnader utgjør administrasjonsresultatet. Dette viser et overskudd på 176 millioner kroner (56) hittil i år, hvorav 114 millioner kroner i tredje kvartal. Forsikringsrelaterte driftskostnader utgjør 1,1 milliarder kroner (1,1) hittil i år.

Samlet resultat

Samlet resultat til foretaket er på 1,1 milliarder (0,5) hittil i år. Kunderesultatet er på 16 milliarder kroner (-26,3) hittil i år.

Millioner kroner	Kunder	Foretak	Sum
Avkastningsresultat	15 642	181	15 822
Risikoresultat	364	-	364
Rentegarantipremie		217	217
Administrasjonsresultat		176	176
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen og andre inntekter/kostnader i ikke-teknisk regnskap		561	561
Skatt		-264	-264
Andre resultatetelemerter		256	256
Resultat etter 3. kvartal 2023	16 006	1 127	17 133
Resultat etter 3. kvartal 2022	-26 327	473	-25 854

Finansiell soliditet og kapitalforhold

Forvaltningskapitalen i KLP har økt med 61,5 milliarder kroner hittil i år og utgjør 771,8 milliarder kroner. Premiereserven er i samme periode økt med 46,3 milliarder kroner til 564,8 milliarder kroner.

Bufferfondet utgjør 101,9 milliarder kroner etter tredje kvartal. Fondet kan benyttes til å dekke manglende avkastning fra forvaltning av kundemidler og er således en finansiell buffer. I tillegg utgjør positivt delårsresultat til kunder på 16 milliarder kroner en buffer.

Uten bruk av overgangsregler er foretakets solvenskapitaldekning (SCR) på 368 prosent. Dette er en endring på 38 prosentpoeng i kvartalet, og skyldes ny beregningsmetodikk for opplevelses- og uferhetsrisiko som økte dekningen med 24 prosentpoeng og innbetaling av årlig egenkapitaltilskudd bidro med 15 prosentpoeng.

KLP har et mål om at solvensdekningen skal ligge over 150 prosent. Solvensen ligger godt over dette målet og muliggjør dermed god og stabil forvaltning av kundemidlene i et flerårig perspektiv.

Nøkkeltall

Prosent	Per 30.09.2023	Per 30.09.2022
Avkastning kollektivporteføljen	3,9	-2,6
Avkastning inkl. mer-/mindreverdi i hold-til-forfall og utlån	2,8	-5,9
<i>Avkastningstallene gjelder kollektivporteføljen</i>		
Kapitaldekning Solvens II	368	341
Kapitaldekning Solvens II med overgangsregler	368	341

Premieinntekter

Premieinntektene eksklusiv mottatt premiereserve ved tilflytting, utgjør 59,9 milliarder kroner (40,2) ved utgangen av tredje kvartal. Av dette utgjør premier knyttet til regulering av opptjente rettigheter 37,5 milliarder kroner (20).

Erstatninger

Utbetalte pensjoner og andre erstatninger, eksklusive avgitt premiereserve ved fraflytting utgjorde 19,4 milliarder kroner (17,8) ved utgangen av tredje kvartal.

Forvaltning av kollektivporteføljen

Eiendelene i kollektivporteføljen utgjorde 718,2 milliarder kroner (671,1):

Eiendeler	Per 30.09.2023		Per 30.09.2022	
	Andel	Avkastning	Andel	Avkastning
Alle tall i prosent				
Aksjer	30,9 %	10,6 %	29,1 %	-11,9 %
Anleggs-/HTF-obligasjoner	29,1 %	2,6 %	29,1 %	2,5 %
Eiendom	13,4 %	-3,3 %	15,1 %	8,8 %
Utlån	11,5 %	2,8 %	12,2 %	1,7 %
Omløpsobligasjoner	10,8 %	0,9 %	12,3 %	-10,9 %
Andre finansielle eiendeler	4,2 %	3,1 %	2,1 %	0,5 %

Aksjer

Samlet eksponering i aksjer og alternative investeringer, inkludert aksjederivater, var 30,9 prosent ved utgangen av tredje kvartal. Samlet avkastning for aksjer og alternative investeringer utgjør -1,0 prosent i kvartalet. Avkastningen fra KLPs globale aksjer utgjør -3,0 prosent, mens KLPs norske aksjeportefølje oppnådde en avkastning på 6,1 prosent i tredje kvartal.

Valutasikringsgraden på aksjer i utviklede markeder og de mest likvide valutaene i fremvoksende markeder lå mellom 50 og 70 prosent. I tredje kvartal har den norske kronen styrket seg noe mot blant annet amerikanske dollar og euro. Valutasikringen ga et positivt bidrag til aksjeavkastningen dette kvartalet.

Omløpsobligasjoner og pengemarked målt til virkelig verdi

Omløpsobligasjoner utgjorde 10,8 prosent, mens pengemarkedsinstrumenter utgjorde 4,2 prosent av eiendelene i kollektivporteføljen per kvartalsslutt. Både norske og amerikanske statsrenter, samt statsrenter i eurosonen steg i tredje kvartal. KLPs globale statsobligasjonsindeks oppnådde en valutasikret avkastning på -2,3 prosent i kvartalet, mens avkastningen på den norske statsobligasjonsindeksen utgjorde -0,3 prosent. Globale kredittmarginer ble noe lavere gjennom kvartalet. Kvartalsavkastningen for KLPs globale kredittobligasjonsindeks ble -2,1 prosent, mens avkastning på norsk kredittobligasjonsindeks var 1,0 prosent. Samlet hadde omløpsobligasjoner en avkastning på -0,3 prosent i tredje kvartal. Pengemarkedsavkastningen var 1,3 prosent i kvartalet.

Obligasjoner målt til amortisert kost

Investeringer i obligasjoner til amortisert kost utgjorde 29,1 prosent av kollektivporteføljen ved kvartalsslutt. Ikke-regnskapsførte mindreverdier i kollektivporteføljen utgjorde 16,9 milliarder kroner per utgangen av tredje kvartal. Porteføljen er godt diversifisert, og består av papirer utstedt av låntakere med høy kredittverdighet. Avkastning målt til amortisert kost var 1,0 prosent i tredje kvartal.

Eiendom

Eiendomsinvesteringer, inkludert norske og internasjonale eiendomsfond, utgjorde 13,4 prosent av kollektivporteføljen. Eiendomsverdiene i kollektivporteføljen er skrevet ned med 6,0 milliarder kroner per tredje kvartal. Nedskrivningene skjer på bakgrunn av høyere avkastningskrav som skyldes økte renter.

Kollektivporteføljens eiendomsinvesteringer oppnådde en avkastning på -3,3 prosent hittil i år. Avkastningen inkluderer valutasikring og eiendomsfond. Det er fortsatt usikkerhet knyttet til effektene av de forskjellige faktorene som påvirker eiendomsmarkedet, både renter, avkastningskrav, inflasjon og kostnadsbilde.

Utlån

Utlån i kollektivporteføljen utgjør 81 milliarder kroner. Dette er fordelt med 70,9 milliarder kroner i utlån til offentlig sektor, 2,9 milliarder i pantesikrede boliglån, 0,2 milliarder til lån med statsgaranti og resterende 7 milliarder til direktelån. Utlånsporteføljen er kjennetegnet av høy kvalitet, uten tap på kommunelån og meget beskjedne avsetninger til tap på boliglån. Ikke-regnskapsførte mindreverdier i utlånsporteføljen (fastrentelån) utgjorde 1,7 milliarder kroner per kvartalsslutt. Avkastningen hittil i år ble 3,7 prosent.

Avkastning på selskapsporteføljen

Selskapsporteføljen omfatter plassering av egenkapital og ansvarlige lån/fondsobligasjoner.

Selskapsporteføljen forvaltes med en langsiktig investeringshorisont med moderat risiko, og med en målsetting om stabil avkastning. Investeringene i selskapsporteføljen oppnådde en avkastning på 0,6 prosent i tredje kvartal, 2,0 prosent hittil i år. Avkastningen i kvartalet er preget av nedskrivning av eiendomsinvesteringer.

Andre forhold

Markedssituasjonen

Markedssituasjonen på offentlig tjenestepensjon er stabil. Vi har mottatt oppsigelse fra to kommunekunder som har fattet vedtak om å gå til annen leverandør. På bedriftssiden er det et mindre antall bedrifter som vurderer hvilken pensjonsløsning de skal ha fremover og eventuelt hvilken leverandør de ønsker å benytte.

Særaldersregelverk

Regjeringen og partene i offentlig sektor inngikk i slutten av august avtale om pensjonsregler for personer med særaldersgrenser som er født 1963 eller senere. De nye reglene innebærer en tilpasning til de ordinære pensjonsregler som gjelder for disse årskullene. Pensjon etter de nye reglene kan første gang bli utbetalt i 2025 når 1963-kullet fyller 62 år. I KLP har nesten 40 prosent av yrkesaktive medlemmer særaldersgrense. Løsningen innebærer blant annet over tid en gradvis forskyvning av særaldersgrensene i tråd med forslaget som Pensjonsutvalget kom med i sin rapport fra 2022. Avtalen sier også at det skal settes i gang en prosess for å vurdere det fremtidige behovet for særaldersgrenser.

Datterforetakenes forretningsområder

Skadeforsikring

Per utgangen av tredje kvartal var driftsresultatet før skatt 255 millioner kroner (-49,3). Også tredje kvartal gav et godt resultat, med et resultat på 65 millioner kroner (-39). Resultatutviklingen skyldes i hovedsak tilfredsstillende forsikringsresultat og oppløsning av tidligere års reserver. Driftskostnadene er også lavere enn forventet.

Bestandspremien var ved utgangen av tredje kvartal 2 575 millioner kroner, en økning på 283 millioner kroner sammenlignet med status per 31.12.2022. Forsikringsinntekter er økt med 235 millioner kroner siden samme tid i 2022, tilsvarende 14,5 prosent og er 1 863 millioner kroner. Personmarkedet viser en vekst med 70 millioner kroner, tilsvarende 10,4 prosent, mens Offentlig og Bedrift viser en vekst med 165 millioner kroner, tilsvarende 17,3 prosent. Den gode veksten på offentlig og bedrift skyldes i særlig grad betydelige premieøkninger innen enkelte skadeutsatte segmenter.

Skaderesultatet, premier minus erstatninger inntruffet i 2023, var 252 millioner kroner (314) per 30.09.2023. Både eiendoms- og motorbransjene innen personmarkedet viser svake resultater. Økte materialkostnader som følge av økt inflasjon er medvirkende til denne utviklingen, men foretaket observerer også økt skadefrekvens innen motorsegmentet. Over tid vil foretakets premier bli justert opp for å reflektere de økte kostnadene. Uvær i august har også medført noe høyere skadefrekvens enn normalt innen disse bransjene.

Det er i kvartalet ikke meldt inn nye storskader knyttet til den ordinære forretningen. For året så langt er det innrapportert to skader over 20 millioner kroner. Avviklingen av tidligere skadeårganger er fortsatt positiv, og det er hittil i år inntektsført 105 millioner kroner, tilsvarende 4,9 prosent av reservene ved inngangen av året.

Det har i løpet av kvartalet inntruffet en stor naturskadehendelse knyttet til kraftig regn med etterfølgende flom og vanninntrenging. Samlet brutto skadebeløp knyttet til denne hendelsen er foreløpig anslått til 1,8 milliarder kroner, hvorav Norsk Naturskadepool dekker 1,35 milliarder kroner. Foretakets andel av naturhendelsene er anslått til 89 millioner kroner. Reassuransen dekker 34 millioner kroner av foretakets kostnader. Også en naturskade meldt tidligere i 2023 har utviklet seg negativt, og foretakets andel av denne skaden er nå 50 millioner kroner, en økning på 5 millioner kroner.

Nøkkeltall for foretaket

	Per 30.09.2023	Per 30.09.2022	per 31.12.2022
Skadeprosent	78,9	104,4	98,3
Gjenforsikringsprosent	4,7	-25,4	-19
Kostnadsprosent	13,0	13,6	13,9
Totalkostnadsprosent	96,6	92,5	93,2

Netto finansinntekt var per 30.09.23 185 millioner kroner (-136,9), tilsvarende avkastning på 3,3 prosent (-2,5). Avkastning for tredje kvartal isolert var -12 millioner kroner (-24), tilsvarende - 0,2 prosent. (-0,4). Aksjeporteføljen har så langt i år hatt avkastning på 14,2 prosent (-16,2). Foretakets investeringer i rentebærende fond hadde per første halvår avkastning på 1,8 prosent (-7,6), mens anleggsobligasjoner i perioden hadde avkastning på 4,4 prosent (2,5). Avkastningen på eiendomsinvesteringene var 0 prosent (10,1), etter en nedskrivning av eiendomsverdiene med 26 millioner kroner i år. Tredje kvartal isolert ga aksjeavkastning på - 2,2 prosent, renteavkastning på 0,3 prosent og 2,0 prosent avkastning på anleggsobligasjoner. Eiendomsinvesteringene hadde i kvartalet avkastning på minus 3,7 prosent.

Foretakets økonomiske stilling er god, med solvensmargindekning (SCR) på 246 prosent per utgangen av tredje kvartal, sammenlignet med 222 prosent per årsslutt 2022 og 222 prosent etter andre kvartal 2023.

Kapital- og fondsforvaltning

KLP Kapitalforvaltning AS utfører verdipapirforvaltningen i KLP-konsernet. Totalt ble det forvaltet 715 milliarder kroner ved utgangen av tredje kvartal, hvorav 162 milliarder kroner for eksterne kunder. Hoveddelen av midlene er forvaltet på vegne av KLP og datterforetakene.

Netto tegning i KLP-fondene var 12,1 milliarder kroner i årets tre første kvartaler, av dette hadde eksterne kunder en netto nytegning på 10,8 milliarder kroner per 30.09. Antall direkte andelseiere var ved utgangen av tredje kvartal 36 901.

KLP Kapitalforvaltning oppnådde et resultat før skatt på 42,2 millioner kroner per 30.09.

Bank

KLP Banken-konsernet finansierer boliglån og annen kreditt til personkunder (personmarkedet) samt lån til kommuner, fylkeskommuner og foretak som utfører offentlige oppgaver (offentlig marked). Bankens utlånsvirksomhet finansieres med innskudd fra personer og bedrifter, innlån i verdipapirmarkedet og egenkapital. Banken forvalter også et betydelig utlånsvolum finansiert av pensjonsmidler i KLP.

KLP Banken-konsernet oppnådde per tredje kvartal et driftsresultat før skatt på 203,1 millioner kroner (97,5), hvorav tredje kvartal isolert utgjør 81,6 millioner kroner (55,0). Endringen har i hovedsak sammenheng med økning i netto renteinntekter i begge forretningsområdene og reduserte tap på finansielle instrumenter. Områdefordelt resultat per tredje kvartal gir 139,0 millioner kroner i personmarkedet (57,8) og 64,1 millioner kroner i offentlig marked (39,7).

KLP Banken-konsernets utlånsbalanse per 30. september 2023 var 43,1 milliarder kroner (42,1). Fordelingen mellom personmarkedet og offentlig marked var henholdsvis 23,7 (23,4) og 19,4 (18,7) milliarder kroner.

For KLP forvalter KLP Banken konsernet 2,9 milliarder kroner i boliglån (3,0) og 75,9 milliarder kroner i lån til offentlige låntakere og annen virksomhet (73,8).

Hittil i år utgjør tap og tapsavsetninger på kreditt 1,0 millioner kroner (-0,1). Tap og avsetninger er i hovedsak i personmarkedet. Det er heller ikke per tredje kvartal realisererte tap på offentlige utlån.

Konsern

KLP-konsernet avlegger fra og med 2023 regnskap etter ny regnskapsstandard IFRS 17 Forsikringskontrakter. Den nye standarden hensyntar at KLP er gjensidig eid, og forsikringstakerne på offentlig tjenestepensjon har krav på all verdiskaping i konsernet. Det betyr at konsernet etter IFRS 17 ikke har egenkapital og at resultatet blir null.

Konsernet har imidlertid rapportert en egenkapital per 30.09.2023 på minus 3 555 millioner kroner. Denne egenkapitalen oppstår som følge av at forsikringstakerne har krav på virkelig verdi av alle eiendeler og gjeld i virksomheten, men enkelte eiendels- og gjeldsposter er ikke regnskapsført til virkelig verdi. Dermed oppstår det en verdivurderingsforskjell som utgjør egenkapital i et gjensidig forsikringsforetak. Periodens endring i verdivurderingsforskjell, 129 millioner kroner i tredje kvartal/86 millioner kroner hittil i år, vil dermed framkomme som resultat.

Konsernets forsikringsforpliktelser knyttet til forsikringskontraktene på offentlig tjenestepensjon utgjør 734 milliarder kroner per 30.09. Dette er en vekst på 27 milliarder kroner i kvartalet, 47 milliarder hittil i år. Av veksten hittil i år skyldes 20 milliarder kroner verdistingning på eiendeler og gjeld overført til forsikringstakerne.

Det vises ellers til note 37 i årsregnskapet for 2022 for ytterligere beskrivelse av overgang til IFRS 17.

Samfunnsansvar

Arbeidskraft og kompetanse kan bli en flaskehals for den grønne omstillingen. Det viser rapporten «Nok folk?» fra KLP og Norsk klimastiftelse. Rapporten analyserer framskrivninger for arbeidskraftsbehovet i ulike sektorer i Norge. Selv med moderate anslag for vekst i «industrieventyrnæringene» er hoder og hender en knapphetsfaktor. Også helse og andre sektorer trenger økt arbeidsstokk, og Norge har ikke nok arbeidskraft til å få til alt samtidig. Vi vil måtte prioritere samfunnets samlede ressurser, og sørge for at det utdannes nok folk med kompetanse det er særlig stort behov for.

I tredje kvartal har KLP fortsatt arbeidet med å etablere direkte dialog med kinesiske selskaper i gruveindustri. KLP deltok derfor på en mineralkonferanse i Chengdu, hvor målet var å følge opp gruveselskaper KLP har investert i, og ta opp temaer som menneskerettigheter, klima og naturbelastning direkte med selskapene.

KLP Skadeforsikring har i tredje kvartal inngått samarbeid om å fremme bærekraftig byggforvaltning og skadeforebygging i kommunesektoren.

Endring i styret

Styrets nestleder Ingunn Trosholmen ble i oktober utnevnt til statssekretær ved statsministerens kontor. Hun tiltrådte 16. oktober, og gikk ut av styret i KLP i den forbindelse.

Fremtidsutsikter og hendelser etter kvartalet

Verden er fortsatt preget av økt geopolitisk spenning og krig i Ukraina og Midtøsten. Høyere inflasjon og renter kan gi utfordringer for verdensøkonomien, men KLP har solide finansielle buffere til å tåle finansiell uro. Dersom rentenivået holdes på dagens nivå, ligger forholdene godt til rette for at avkastningen kan bidra til å redusere pensjonskostnadene framover.

Investering i effektiv drift og unike brukeropplevelser

Endringsprogrammet er for tiden den viktigste strategiske satsingen i KLP. Programmet etablerer en ny pensjonsplattform som skaper nye og unike brukeropplevelser, kostnadseffektivisering og klargjør virksomheten for ny påslagspensjon fra 2025.

Medlemmer og pensjonister får gjennom satsingen nye selvbetjente flater som sikrer individuell simulering og veiledning, en heldigital søknadsdialog og innsyn i egen sak. En ny saksbehandlingsløsning, Pensjonssystemet, sikrer automatisert behandling av søknader, tidsstyrte overganger og endringer.

Den nye plattformen er hittil tatt i bruk på alderspensjon og dagens AFP. Alle alderspensjonssaker behandles nå i det nye Pensjonssystemet, og alle nye søknader om AFP kommer også inn i den nye løsningen. Om lag 70 prosent av alle nye søknader og overganger til alderspensjon håndteres nå fullautomatisk. Av alle maskinelt initierte endringer håndteres om lag 60 prosent fullautomatisk. Dette gir gode brukeropplevelser og kostnadseffektiv saksbehandling.

Endringsprogrammet forbereder nå introduksjonen av uføre- og etterlattepensjoner i Pensjonssystemet. Samtidig pågår også arbeidet med å forberede KLP på en ny bransjefelles refusjonsløsning og ny påslagspensjon.

Reservestyrking fra 01.01.2024

Dødelighetsgrunnlaget i Pensjonsordningen for sykehusleger styrkes fra 01.01.2024 etter at det gjennom flere år har vært negative resultater på overlevelse i denne ordningen. På samme tidspunkt endres også forutsetning om reaktivering for kvinner i denne ordningen. Foreløpige beregninger gir at de to endringene samlet vil gi et behov for styrking av premiereserver på 2,5 milliarder kroner tilsvarende om lag 6 prosent av samlet premiereserve i ordningen.

Markedet for offentlig tjenstepensjon

Norge ble i 2022 innklaget til ESA for to forhold som er relevante for markedet i offentlig tjenstepensjon. Den ene saken går på at Norge gir KLP ulovlig statsstøtte, den andre klagen går på at kommuner og helseforetak bryter reglene for offentlige anskaffelser. Tidligere i år ble det kjent at den norske staten ved Kommunal- og distriksdepartementet, har svart ESA i brev der de avviser klagen.

Saken ligger hos ESA, og det er fortsatt ikke kommet noen avgjørelser. Det er heller ikke kommet noen avgjørelser i saken hvor Konkurransetilsynet undersøker om KLP har misbrukt sin dominerende stilling. KLP bidrar med å framskaffe informasjon og svare på spørsmål som Konkurransetilsynet ber om i sine undersøkelser.

Oslo, 14. november 2023

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Tine Sundtoft
Leder

Terje Rootwelt

Egil Matsen

Kjerstin Fyllingen

Rune Simensen

Odd Haldgeir Larsen

Vibeke Heldal
Valgt av og blant de ansatte

Erling Bendiksen
Valgt av og blant de ansatte

Styret signerer digitalt

Resultatregnskap

KLP Konsern

NOTE	MILLIONER KRONER	3. kvartal 2023	3. kvartal 2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022
3, 5	Resultat fra forsikringstjenester	-1 022	-235	-956	163	2 022
	Netto inntekter fra investeringer som måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet	-2 474	-8 931	39 116	- 54 186	- 37 425
	Netto inntekter fra investeringer som ikke måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet	20	3 644	59	8 968	8 748
4	Virkelig verdi justering investeringseiendommer og leieinntekter	-2 394	1 267	-2 456	8 310	6 558
	Netto renteinntekter bank	119	100	341	259	371
	Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	3 891	329	-16 648	19 605	15 966
	Netto investeringsinntekter	-1 070	-3 591	20 178	-17 043	- 5 783
	Poliseholders andel av endring i virkelig verdi av underliggende enheter	3 361	7 170	-18 585	38 513	21 992
	Andre forsikringsrelaterte finanskostnader	-4	14	2	62	49
5	Netto forsikringsrelaterte finanskostnader	3 357	7 183	-18 583	38 576	22 040
	Netto forsikringstjenester og finansielt resultat	1 264	3 357	640	21 696	18 279
6	Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån	145	-236	-406	- 370	- 169
	Driftskostnader	-264	-242	-886	- 806	- 1 159
	Andre inntekter	179	45	196	306	305
	Andre kostnader	110	19	-105	- 20	- 25
	Resultat før skatt	1 435	2 944	-561	20 805	17 232
	Skattekostnader ¹	-271	-307	-1 032	- 690	- 826
	Resultat	1 164	2 637	-1 592	20 115	16 405
12	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger					
	- ytelser til ansatte	-47	9	349	74	132
	Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	8	-1	-55	- 12	- 17
	Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	-40	8	294	63	115
	Revaluering eiendommer til bruk i egen virksomhet	-131	-24	-252	165	- 43
4	Valutaomregning utenlandske eiendommer	-897	397	1 573	709	148
	Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet	33	6	63	- 41	11
	Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	-995	379	1 384	833	116
	Sum utvidet resultat	-1 035	387	1 679	895	231
	Totalresultat ²	129	3 024	86	21 010	16 637

¹ Andelseieres andel av skattekostnad i konsoliderte verdipapirfond

² KLP-konsernet avlegger fra og med 2023 regnskap etter ny regnskapsstandard IFRS 17 Forsikringskontrakter. Den nye standarden hensyntar at KLP er gjensidig eid, og forsikringstakerne på offentlig tjenestepensjon har krav på all verdiskapning i konsernet. Det betyr at konsernet etter IFRS 17 ikke har egenkapital og at resultatet blir null. Konsernet har imidlertid rapportert en egenkapital per 30.09.2023 på minus 3 555 millioner kroner. Denne egenkapitalen oppstår som følge av at forsikringstakerne har krav på virkelig verdi av alle eiendeler og gjeld i virksomheten, men enkelte eiendels- og gjeldsposter er ikke regnskapsført til virkelig verdi. Dermed oppstår det en verdivurderingsforskjell som utgjør egenkapital i et gjensidig forsikringsforetak. Periodens endring i verdivurderingsforskjell, 129 millioner kroner i tredje kvartal/86 millioner kroner hittil i år, vil dermed framkomme som resultat.

Balanse

KLP Konsern

NOTE	MILLIONER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
	Utsatt skattefordel	25	54	48
	Andre immaterielle eiendeler	1 300	979	1 049
	Varige driftsmidler	2 341	2 859	2 633
	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	5 969	5 784	5 456
4, 9	Investeringseiendom	91 957	96 889	93 992
5	Gjenforsikringskontrakt eiendel	738	738	736
7, 9	Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	386 448	180 765	181 802
7	Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter til amortisert kost	2 226	199 984	198 752
7, 9	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	78 825	0	0
7	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost	44 473	121 519	121 360
7, 9	Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	338 407	278 379	282 399
7, 9	Finansielle derivater	3 894	1 613	6 820
7	Fordringer	12 675	20 080	1 810
	Kontanter og bankinnskudd	3 068	3 500	3 321
	SUM EIENDELER	972 345	913 144	900 178
7, 8	Fondsobligasjonslån	1 470	1 650	1 428
7, 8	Ansvarlig lån	3 271	3 162	3 147
12	Pensjonsforpliktelser	398	841	815
5	Forsikringsforpliktelser med rett til residualverdi	733 875	670 366	686 780
5	Andre forsikringsforpliktelser	3 612	3 370	3 181
7, 8	Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	30 661	31 445	32 430
7, 8	Gjeld til kredittinstitusjoner	3 674	3 670	6 683
7, 8	Gjeld til og innskudd fra kunder	14 351	13 607	13 779
7	Finansielle derivater	5 060	21 989	3 158
	Utsatt skatt	1 084	1 535	1 153
14	Annen kortsiktig gjeld	15 592	21 911	4 343
	Egenkapital	-3 555	12 823	8 450
	Andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	162 855	126 774	134 831
	SUM EGENKAPITAL OG GJELD	972 345	913 144	900 178
	Betingede forpliktelser	32 981	34 188	31 083

Egenkapitaloppstilling

KLP Konsern

2023 MILLIONER KRONER	Egenkapital
Egenkapital 31.12.2022	8 450
Prinsippendring 01.01.2023, IFRS 9 ¹	-12 037
Egenkapital 01.01.2023	-3 587
Resultat	-1 592
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	294
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	1 384
Sum utvidet resultat	1 679
Sum totalresultat	86
Andre endringer	- 55
Egenkapital 30.09.2023	-3 555

2022 MILLIONER KRONER	Egenkapital
Egenkapital 31.12.2021	40 732
Prinsippendring 01.01.2022, IFRS 17 ¹	-48 918
Egenkapital 01.01.2022	-8 186
Resultat	20 115
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	63
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	833
Sum utvidet resultat	895
Sum totalresultat	21 010
Egenkapital 30.09.2022	12 823

2022 MILLIONER KRONER	Egenkapital
Egenkapital 31.12.2021	40 732
Prinsippendring 01.01.2022, IFRS 17 ¹	-48 918
Egenkapital 01.01.2022	-8 186
Resultat	16 405
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	115
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	116
Sum utvidet resultat	231
Sum totalresultat	16 637
Egenkapital 31.12.2022	8 450

Kontantstrømoppstilling

KLP Konsern

MILLIONER KRONER	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2023 -30.06.2023	01.01.2023 -31.03.2023	01.01.2022 -31.12.2022	01.01.2022 -30.09.2022
Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	-14 051	-3 581	116	36 130	42 855
Netto kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter ¹	-351	-252	-113	-346	-250
Netto kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter ²	14 149	3 812	-347	-35 851	-42 493
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	-254	-21	-344	-66	113
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	3 321	3 321	3 321	3 388	3 388
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	3 068	3 301	2 978	3 321	3 500

¹ Utbetaling ved kjøp av driftsmidler.

² Netto innbetaling av egenkapitaltilskudd, opptak og nedbetaling av gjeld, samt innbetaling fra andelseiere i konsoliderte fond.

Noter til regnskapet

KLP Konsern

Note 1 **Regnskapsprinsipper og -estimer**

Regnskapsprinsipper

Regnskapet i denne delårsrapporten viser konsernregnskapet og selskapsregnskapet til Kommunal Landspensjonskasse (KLP) for perioden 01.01.2023 – 30.09.2023. Regnskapet er ikke revidert.

Den delen av delårsrapporten som gjelder konsernregnskapet er utarbeidet i henhold til IAS 34 Delårsrapportering.

Regnskapsstandarden IFRS 17 Forsikringskontrakter trådte i kraft for regnskapsåret som startet 01.01.2023, og er tatt i bruk av konsernet. IFRS 17 har krav om sammenligningstall for 2022, så implementeringseffekten av denne standarden på minus 48,9 milliarder kroner etter skatt, ble ført mot konsernets egenkapital 01.01.2022.

Som følge av at IFRS 17 er implementert, opphører også det frivillige unntaket fra å benytte IFRS 9 Finansielle instrumenter for forsikringsbasert virksomhet. KLP benyttet dette unntaket i konsernregnskapet, og har dermed implementert IFRS 9 fra og med 1.januar 2023. IFRS 9 har ikke krav om sammenligningstall, så implementeringseffekten av denne standarden på minus 12,0 milliarder kroner, ble ført mot konsernets egenkapital den 01.01.2023. Endelige tall for implementeringseffekten for IFRS 9 er redusert med 1,6 milliarder kroner i forhold til våre foreløpige estimer oppgitt i årsrapporten for 2022. Endringen relaterer seg til effekt av endring i målemetode. For mer informasjon om regnskapsprinsippene tilknyttet disse standardene og overgangseffekter henvises det til konsernets årsrapport for 2022, note 37.

Det er ikke foretatt andre endringer i regnskapsprinsippene som har hatt betydning for delårsregnskapet per 30.09.2023. Det vises til konsernets årsrapport for 2022 for nærmere beskrivelse av regnskapsprinsipper.

Delårsregnskapet inneholder ikke all informasjon som kreves av et fullstendig årsregnskap, og denne delårsrapporten bør leses i sammenheng med årsregnskapet for 2022. Årsrapporten er tilgjengelig på klp.no.

Regnskapsestimer

Ved utarbeidelse av delårsregnskapet er det utøvet skjønn og benyttet estimer og forutsetninger som påvirker regnskapstallene. Faktiske tall kan derfor avvike fra benyttede estimer.

Måling av forsikringskontrakter under IFRS 17 medfører bruk av en del nye parametere som er beheftet med betydelig usikkerhet. De viktigste for de ulike virksomhetsområdene er:

Livsforsikringsvirksomheten

- Alle kontantstrømmer som følger av forsikringskontraktene, og som er innenfor kontraktens grense, inkluderes i måling av forsikringskontrakten. Framtidige kontantstrømmer er beregnet med forutsetninger om årlig framtidig lønnsvekst/regulering som hentes fra en framskrivning av NAM modellen (Norwegian Aggregate Model). Modellen foretar en makroframskrivning av sentrale økonomiske størrelser år for år basert på den økonomiske situasjonen per måletidspunktet.
- Kontantstrømmene er beregnet med beste estimat for dødelighet og uførhet.
- Kontantstrømmene neddiskonteres med en rentekurve som hensyntar tidsverdien av penger og finansiell risiko som ikke er inkludert i estimerte kontantstrømmer. Diskonteringsrentekurven for IFRS 17 er fastsatt med basis i EIOPAs rentekurve med et illikviditetspåslag.
- Risikojusteringen for ikke-finansiell risiko er beregnet utfra livsforsikringsvirksomhetens risikoappetitt og et 95 % konfidensnivå til å utgjøre 7,77 % av forsikringsforpliktelsen i 2023.

Skadeforsikringsvirksomheten

- Erstatningsavsetningene estimeres med utgangspunkt i virksomhetens historiske utbetalingsmønster.
- Erstatningsavsetningen neddiskonteres med en rentekurve som hensyntar tidsverdien av penger og finansiell risiko som ikke er inkludert i estimerte utbetalinger. Rentekurven er fastsatt med basis i EIOPAs rentekurve med et illikviditetspåslag.

Forsikringsinntektene i IFRS 17 tilsvarer proratarisk opptjent premie med en justering for sesongvariasjon.

- Sesongvariasjonene er estimert på bakgrunn av virksomhetens historiske variasjon i påløpte erstatninger gjennom året.

Det er også innført risikojustering.

- Risikojusteringen er fastsatt på bakgrunn av virksomhetens risikoappetitt.
- Risikojusteringen tilsvarer et tillegg i forsikringstekniske avsetninger som medfører at disse med 75 % sannsynlighet er tilstrekkelige til å dekke alle forsikringstekniske forpliktelser.
- Risikojusteringen for ikke-finansiell risiko er beregnet utfra skadeforsikringsvirksomhetens risikoappetitt og et 75 % konfidensnivå, utgjør 4,3 % av forsikringsforpliktelsene i 2023.

For mer informasjon henvises det til konsernets årsregnskap for 2022 note 37.

Note 2 Segmentinformasjon

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjon offentlig			Skadeforsikring			Bank			Kapitalforvaltning		
	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022
Resultat fra forsikringstjenester	-1 341	-272	1 374	306	343	457	0	0	0	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	19 845	-17 285	-7 050	189	-137	-91	337	218	345	10	-6	0
Poliseholders andel av endring i virkelig verdi av underliggende enheter	-18 585	40 460	23 494	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Andre forsikringsrelaterte finanskostnader	0	0	0	2	62	49		0	0		0	0
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Netto forsikringstjenester og finansielt resultat	-81	22 903	17 818	497	268	414	337	218	345	10	-6	0
Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån	-406	-370	-169	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Driftskostnader	0	-1	-1	-247	-221	-310	-197	-177	-245	-393	-464	-602
Andre inntekter	166	398	482	5	2	7	68	62	84	424	451	607
Andre kostnader	295	-7	-8	0	0	0	-5	-5	-4	0	0	0
Resultat før skatt	-25	22 924	18 122	255	49	111	203	97	180	42	-19	5
Skattekostnader	-183	-42	-115	-73	-12	-53	-2	5	-17	-11	5	-2
Resultat etter skatt	-208	22 882	18 007	182	37	59	201	102	163	32	-14	3
Endring i utvidet resultat	294	63	115	38	6	19	14	3	11	28	6	11
Totalresultat	86	22 944	18 122	220	43	77	216	106	174	59	-8	14
Eiendeler	749 614	720 883	709 219	6 672	6 166	6 109	49 403	49 369	50 511	612	594	635
Gjeld	753 167	705 958	699 115	4 083	3 831	3 739	46 271	46 472	47 544	160	223	241

MILLIONER KRONER	Øvrige			Elimineringer			Sum		
	01.01.2023	01.01.2022	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2022	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2022	01.01.2022
	-30.09.2023	-30.09.2022	-31.12.2022	-30.09.2023	-30.09.2022	-31.12.2022	-30.09.2023	-30.09.2022	-31.12.2022
Resultat fra forsikringstjenester	0	0	0	79	92	191	-956	163	2 022
Netto finansinntekter fra investeringer	0	0	0	16 445	-19 438	-14 953	36 826	-36 648	-21 749
Poliseholders andel av endring i virkelig verdi av underliggende enheter	0	0	0	0	-1 947	-1 502	-18 585	38 513	21 992
Andre forsikringsrelaterte finanskostnader	0	0	0	0	0	0	2	62	49
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	0	0	0	-16 648	19 605	15 966	-16 648	19 605	15 966
Netto forsikringstjenester og finansielt resultat	0	0	0	-124	-1 688	-298	640	21 695	18 279
Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån	0	0	0	0	0	0	-406	-370	-169
Driftskostnader	-9	-8	-11	-40	64	9	-886	-806	-1 159
Andre inntekter	9	9	12	-477	-616	-887	196	306	305
Andre kostnader	0	0	0	-395	-8	-13	-105	-20	-25
Resultat før skatt	1	1	2	-1 036	-2 248	-1 189	-561	20 805	17 232
Skattekostnader	0	0	0	-763	-645	-639	-1 032	-690	-826
Resultat etter skatt	0	1	1	-1 799	-2 893	-1 828	-1 592	20 115	16 405
Endring i utvidet resultat	1	0	0	1 304	818	76	1 679	895	231
Totalresultat	1	1	2	-496	-2 075	-1 753	86	21 010	16 637
Eiendeler	10	9	11	166 034	136 120	133 694	972 345	913 144	900 178
Gjeld	2	2	3	172 219	143 834	141 085	975 901	900 320	891 728

KLP konsernets virksomhet er inndelt i de fem områdene kollektiv pensjon offentlig, skadeforsikring, bank, kapitalforvaltning og øvrige. All virksomhet er rettet mot kunder i Norge.

KOLLEKTIV PENSJON OFFENTLIG

Kommunal Landspensjonskasse tilbyr kollektiv offentlig tjenestepensjon.

SKADEFORSIKRING

KLP Skadeforsikring AS tilbyr ting- og personskadeprodukter til arbeidsgivere innen offentlig og privat sektor. I tillegg tilbys et bredt spekter av standard forsikringsprodukter til personmarkedet.

BANK

KLPs bankvirksomhet omfatter foretakene KLP Banken AS og dets heleide datterforetak; KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS. Bankvirksomheten omfatter tjenester som innskudd og utlån til personmarkedet, kredittkort, samt utlån med offentlig garanti.

KAPITALFORVALTNING

Kapitalforvaltning tilbys fra foretaket KLP Kapitalforvaltning AS. Foretaket tilbyr et bredt utvalg av verdipapirfond både til personkunder og institusjonelle kunder. Verdipapirforvaltningen har en samfunnsansvarlig profil.

ØVRIGE

Øvrige segmenter består av KLP Forsikringservice AS som tilbyr et bredt tjenestespekter til kommunale pensjonskasser.

Note 3 Resultat fra forsikringstjenester

TALL I MILLIONER KRONER	3. kvartal 2023	3. kvartal 2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022
Forsikringsinntekter	-186	571	1 637	2 435	8 333
Forsikringskostnader	-810	-1 221	-2 505	-2 686	-6 729
Gjenforsikringsinntekter (+)/kostnader (-)	-26	415	-88	414	418
Resultat fra forsikringstjenester	-1 022	-235	-956	163	2 022

Note 4 Investerings eiendommer

MILLIONER KRONER	3. kvartal 2023	3. kvartal 2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022
Netto leieinntekter	1 053	814	2 862	2 360	3 219
Endring i virkelig verdi	-3 447	454	-5 318	5 951	3 338
Netto inntekter fra investerings eiendom	-2 394	1 267	-2 456	8 310	6 558
Valutaomregning utenlandske eiendommer (føres i utvidet resultat)	-897	397	1 573	709	148
Netto inntekter fra investerings eiendom inkludert valutaomregning	-3 290	1 665	-883	9 020	6 706

MILLIONER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
Bokført verdi 01.01.	93 992	89 535	89 535
Verdiregulering inkl. valutaomregning	-3 745	6 660	3 486
Netto tilgang	1 744	719	991
Øvrige endringer	-34	-25	-20
Bokført verdi	91 957	96 889	93 992

Note 5 Forsikringstekniske forhold

Fra og med 2023 rapporterer konsernet forsikringsforpliktelse etter IFRS 17. Standarden krever sammenligningstall ett år tilbake, slik at åpningsbalansen etter ny standard blir 01.01.2022.

Nedenfor vises overgangen fra forsikringsforpliktelsen etter tidligere regler til nye regler:

Periodens endring i forsikringsforpliktelse:

NOK MILLIONER	
Forsikringsforpliktelse med rett til residualverdi:	
Opptjente pensjonsytelser med avtalens beregningsgrunnlag og grunnlagsrente (brutto premiereserve) 31.12.2021	486 277
Administrasjonsreserve og reserve knyttet til inntrådte, ikke rapporterte erstatninger og reserver knyttet til rapporterte, ikke oppgjorte erstatninger	-18 737
Netto premiereserve 31.12.2021	467 540
Netto flytting av oppgjente premiereserver 01.01.2022	-3 318
Opptjente pensjonsytelser med avtalens beregningsgrunnlag og grunnlagsrente (netto premiereserve)	464 222
Opptjente pensjonsytelser med beste estimat beregningsgrunnlag og diskonteringskurve for IFRS 17	403 400
Kontantstrømmer knyttet til framtidig premier og tilhørende opptjening av pensjonsytelser og andre kontantstrømmer innenfor kontraktens grense med beste estimat beregningsgrunnlag, lønnsvekstkurve og kiskonteringskurve for IFRS 17*	-30 089
Premiefondsald	41 006
Beste estimat pensjonsforpliktelse 01.01.2022 før risikjustering	414 317
Risikjustering	35 107
Beste estimat pensjonsforpliktelse 01.01.2022 inkludert risikjustering	449 424
Residualverdi	248 260
Forsikringsforpliktelse 01.01.2022	697 684

* Andre kontantstrømmer består av omkostningspremier, omkostninger, rentegarantipremier, egenkapitaltilskudd og tilførsel premiefond

NOK MILLIONER			
Andre forsikringsforpliktelse	LRC*	LIC*	LIC Reassuranse
Avsetning 31.12.2021/01.01.2022	236	2 382	335
Effekt av sesongvariasjon	9	0	0
Diskontering	0	-134	-7
Avsetning 01.01.2022 før risikjustering	245	2 248	328
Risikjustering	0	95	13
Avsetning 01.01.2022 inkludert risikjustering	245	2 343	341

LRC = Liability for remaining coverage

LIC = Liability for incurred claims

NOK MILLIONER	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikojustering for ikke finansiell risiko	Residualverdi	Sum
Inngående balanse 01.01.2023 Forsikringsforpliktelse med rett til residualverdi	322 226	27 304	337 250	686 780
Endringer relatert til leverte forsikringstjenester				
Endring i risikojustering for ikke finansiell risiko for avløpt risiko		1 303		1 303
Erfaringsbasert justering ikke relatert til fremtidige forsikringstjenester	38			38
Resultat fra forsikringstjenester	38	1 303		1 341
Endring i risikojustering for ikke finansiell risiko i starten av perioden		-2 257	2 257	0
Påløpt rente	10 210	794	-11 004	0
Resultatførte frigjorte kontantstrømmer	-10 381			-10 381
Endring i estimater knyttet til framtidig forsikringstjeneste	32 307	2 511	-34 819	0
Endringer av diskonteringsrentekurven	-41 739	-3 244	44 983	0
Resultat tilført poliseholderes residualverdi	0	0	28 965	28 965
Forsikringsrelaterte finanskostnader	-9 602	-2 197	30 384	18 585
Premier	1 024			1 024
Erstatninger og andre forsikringservice kostnader (inkl. investeringskomponenter)	26 082			26 082
Sum kontantstrømmer	27 106			27 106
Andre endringer	0		64	64
Utgående balanse 30.09.2023 Forsikringsforpliktelse med rett til residualverdi	339 768	26 410	367 697	733 875

NOK MILLIONER	Avsetning for inntrufne skader (LIC)		Avsetning for gjenværende dekning (LRC)	Sum
	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikojustering for inntrufne skader		
Inngående balanse 01.01.2023 Andre forsikringsforpliktelse	2 790	115	276	3 181
Forsikringsinntekter			-1 864	-1 864
Erstatninger	1 498	61		1 559
Kostnader	115	4		119
Andre endringer relatert til leverte forsikringstjenester		-25		-25
Endringer relatert til tidligere leverte forsikringstjenester	-151	-33		-184
Forsikrings service kostnader	1 462	8		1 470
Resultat fra forsikringstjenester	1 462	8	-1 864	-394
Forsikringsrelaterte finanskostnader	13	3		16
Premier	-1 367			-1 367
Erstatninger og andre forsikringservice kostnader			2 182	2 182
Sum kontantstrømmer	-1 367		2 182	815
Andre endringer	-6		-1	-6
Utgående balanse 30.09.2023 Andre forsikringsforpliktelse	2 892	125	595	3 612

NOK MILLIONER	Avsetning for inntrufne skader (LIC)		Avsetning for gjenværende dekning (LRC)	Sum
	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikojustering for inntrufne skader		
Inngående balanse 01.01.2023 Gjenforsikringskontrakter som er eiendeler	705	30		736
Premie betalt til gjenforsikring			-122	-122
Innkrevning ifm med inntrufne hendelser og utgifter til forsikringstjenester	88	5		93
Gjenforsikringskostnader - relatert til tidligere leverte tjenester	-54	-5		-59
Forsikringservice kostnader	34	0		34
Resultat fra forsikringstjenester	34	0	-122	-88
Forsikringsrelaterte finanskostnader	10	8		18
Premier	-55		154	99
Sum kontantstrømmer	-55		154	99
Andre endringer	-27			-27
Utgående balanse 30.09.2023 Gjenforsikringskontrakter som er eiendeler	667	38	32	738

NOK MILLIONER	Forsikringsforpliktelse med rett til residualverdi	Andre forsikringsforpliktelse	Gjenforsikring	Konserninterne eliminerings	Sum
Spesifikasjon av resultatposter per produktgruppe 3. kvartal 2023					
Resultat fra forsikringstjenester	-1 341	394	-88	79	-956
Netto forsikringsrelaterte finanskostnader	-18 585	-16	18	0	-18 583

NOK MILLIONER	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikjustering for ikke finansiell risiko	Residualverdi	Sum
Inngående balanse 01.01.2022 Forsikringsforpliktelse med rett til residualverdi	414 317	35 107	248 260	697 685
Endringer relatert til leverte forsikringstjenester				
Endring i risikjustering for ikke finansiell risiko for avløpt risiko		398		398
Erfaringsbasert justering ikke relatert til fremtidige forsikringstjenester	-126			-126
Resultat fra forsikringstjenester	-126	398		272
Endring i risikjustering for ikke finansiell risiko i starten av perioden				
Påløpt rente	5 234	444	-5 678	0
Resultatførte frigjorte kontantstrømmer	-8 045			-8 045
Endring i estimater knyttet til framtidig forsikringstjeneste	1 294	110	-1 404	0
Endringer av diskonteringsrentekurven	-113 502	-9 618	123 120	0
Resultat tilført poliseholderes residualverdi	0	0	-32 415	-32 415
Forsikringsrelaterte finanskostnader	-115 020	-9 064	83 624	-40 460
Premier	41 975			41 975
Erstatninger og andre forsikringservice kostnader (inkl. investeringskomponenter)	-29 105			-29 105
Sum kontantstrømmer	12 870			12 870
Utgående balanse 30.09.2022 Forsikringsforpliktelse med rett til residualverdi	312 041	26 441	331 884	670 366

NOK MILLIONER	Avsetning for inntrufne skader (LIC)		Avsetning for gjenværende dekning (LRC)	Sum
	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikjustering for inntrufne skader		
Inngående balanse 01.01.2022 Andre forsikringsforpliktelse	2 266	95	225	2 586
Forsikringsinntekter			-1 629	-1 629
Erstatninger	1 650	64		1 713
Kostnader	117	4		122
Andre endringer relatert til leverte forsikringstjenester		-21		-21
Endringer relatert til tidligere leverte forsikringstjenester	-89	-25		-114
Forsikrings service kostnader	1 678	22		1 700
Resultat fra forsikringstjenester	1 678	22	-1 629	71,377
Forsikringsrelaterte finanskostnader	-59	-5		-64
Premier	-1 152			-1 152
Erstatninger og andre forsikringservice kostnader			1 941	1 941
Sum kontantstrømmer	-1 152		1 941	789
Andre endringer	-2		-11	-13
Utgående balanse 30.09.2022 Andre forsikringsforpliktelse	2 732	112	526	3 370

NOK MILLIONER	Avsetning for inntrufne skader (LIC)		Avsetning for gjenværende dekning (LRC)	Sum
	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikjustering for inntrufne skader		
Inngående balanse 01.01.2022 Gjenforsikringskontrakter som er eiendeler	328	13	-1	340
Premie betalt til gjenforsikring			-73	-73
Innkrevning ifm med inntrufne hendelser og utgifter til forsikringstjenester	463	21		484
Gjenforsikringskostnader - relatert til tidligere leverte tjenester	6	-4		3
Forsikringservice kostnader	470	17		487
Resultat fra forsikringstjenester	470	17	-73	414
Forsikringsrelaterte finanskostnader	-1			-1
Premier			98	98
Tilbakebetalinger	-92			-92
Sum kontantstrømmer	-92		98	6
Andre endringer	-21			-21
Utgående balanse 30.09.2022 Gjenforsikringskontrakter som er eiendeler	684	31	24	739

NOK MILLIONER	Forsikringsforpliktelse med rett til residualverdi	Andre forsikringsforpliktelse	Gjenforsikring	Konserninterne elimineringer	Sum
Resultat fra forsikringstjenester	-272	-71	414	92	163
Forsikringsrelaterte finanskostnader	40 460	64	-1	-1 947	38 576

NOK MILLIONER	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikjustering for ikke finansiell risiko	Residualverdi	Sum
Inngående balanse 01.01.2022 Forsikringsforpliktelse med rett til residualverdi	414 317	35 107	248 260	697 685
Endringer relatert til leverte forsikringstjenester				
Endring i risikjustering for ikke finansiell risiko for avløpt risiko		167		167
Erfaringsbasert justering ikke relatert til fremtidige forsikringstjenester	-1 541			-1 541
Resultat fra forsikringstjenester	-1 541	167	0	-1 374
Endring i risikjustering for ikke finansiell risiko i starten av perioden				
Påløpt rente	7 055	598	-7 653	0
Resultatførte frigjorte kontantstrømmer	-10 456			-10 456
Endring i estimater knyttet til framtidig forsikringstjeneste	2 689	228	-2 917	0
Endringer av diskonteringsrentekurven	-103 802	-8 796	112 597	0
Resultat tilført poliseholderes residualverdi			-13 038	-13 038
Forsikringsrelaterte finanskostnader	-104 513	-7 970	88 990	-23 494
Premier	53 502			53 502
Erstatninger og andre forsikringservice kostnader (inkl. investeringskomponenter)	-39 539			-39 539
Sum kontantstrømmer	13 963			13 963
Utgående balanse 31.12.2022 Forsikringsforpliktelse med rett til residualverdi	322 226	27 304	337 250	686 780

NOK MILLIONER	Avsetning for inntrufne skader (LIC)		Avsetning for gjenværende dekning (LRC)	Sum
	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikjustering for inntrufne skader		
Inngående balanse 01.01.2022 Andre forsikringsforpliktelser	2 266	95	225	2 586
Forsikringsinntekter			-2 200	-2 200
Erstatninger	2 068	80		2 148
Kostnader	153	5		159
Andre endringer relatert til leverte forsikringstjenester		-31		-31
Endringer relatert til tidligere leverte forsikringstjenester	-84	-30		-113
Forsikrings service kostnader	2 138	25		2 162
Resultat fra forsikringstjenester	2 138	25	-2 200	-38
Forsikringsrelaterte finanskostnader	-44	-5		-48
Premier	0			0
Erstatninger og andre forsikrings service kostnader	-1 570		2 265	694
Sum kontantstrømmer	-1 570		2 265	694
Andre endringer	-1		-13	-13
Utgående balanse 31.12.2022 Andre forsikringsforpliktelser	2 790	115	276	3 181

NOK MILLIONER	Avsetning for inntrufne skader (LIC)		Avsetning for gjenværende dekning (LRC)	Sum
	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikjustering for inntrufne skader		
Inngående balanse 01.01.2022 Gjenforsikringskontrakter som er eiendeler	328	13	-1	340
Premie betalt til gjenforsikring			-97	-97
Innkrevning ifm med inntrufne hendelser og utgifter til forsikringstjenester	475	21		497
Gjenforsikringskostnader - relatert til tidligere leverte tjenester	23	-4		19
Forsikrings service kostnader	498	17		515
Resultat fra forsikringstjenester	498	17	-97	418
Forsikringsrelaterte finanskostnader	0	0		0
Premier			98	98
Tilbakebetalinger	-122			-122
Sum kontantstrømmer	-122		98	-24
Andre endringer	1			1
Utgående balanse 31.12.2022 Gjenforsikringskontrakter som er eiendeler	705	30	0	736

NOK MILLIONER	Forsikringsforpliktelser med rett til residualverdi	Andre forsikringsforpliktelser	Gjenforsikring	Konserninterne eliminerings	Sum
Spesifikasjon av resultatposter per produktgruppe 4. kvartal 2022					
Resultat fra forsikringstjenester	1 374	38	418	191	2 022
Forsikringsrelaterte finanskostnader	23 494	48	0,1	-1 502	22 040

Viktige forutsetninger

Diskonteringskurve for IFRS 17

Forventede kontantstrømmer fra forsikringskontraktene vil forfalle på ulike tidspunkter framover i tid. De framtidige kontantstrømmene neddiskonteres derfor til balansedagens verdi med en rentekurve som fastsettes på balansedagen. Diskonteringskurven for IFRS 17 er i hovedtrekk fastsatt etter de samme prinsipper som den kurve EIOPA beregner til Solvens II-formål. Hovedforskjellen er at EIOPAs estimat for

valatilitetsjustering erstattes med et estimat for illikviditetspreien i obligasjonsmarkedet, og denne kalibreres til illikviditetsgraden til KLPS forpliktelse.

Nedenfor oppis utvalgte verdier av diskonteringskurver for IFRS 17:

År	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
1	5,7 %	4,3 %	4,2 %
2	5,3 %	4,0 %	4,0 %
3	4,8 %	4,0 %	3,9 %
4	4,5 %	4,0 %	3,8 %
5	4,4 %	4,0 %	3,9 %
10	4,7 %	4,3 %	4,3 %
15	4,3 %	4,0 %	4,0 %
25	3,8 %	3,7 %	3,7 %
50	3,5 %	3,5 %	3,5 %
75	3,5 %	3,5 %	3,5 %
100	3,5 %	3,5 %	3,5 %

Lønnsvekstkurve

Framtidige kontantstrømmer innenfor kontraktens grense er beregnet med forutsetninger om årlig framtidig lønnsvekst/regulering som angitt i tabell under.

Lønnsvekstkurven er framskrevet av NAM-modellen (Norwegian aggregate model) som foretar en makroframskrivning av sentrale økonomiske størrelser (lønnsvekst, inflasjon mm) år for år.

År	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
1	5,3 %	3,3 %	4,5 %
5	4,8 %	4,8 %	4,3 %
10	3,8 %	4,1 %	3,8 %
15	3,4 %	3,8 %	3,3 %
25	3,3 %	3,4 %	3,4 %
50	3,5 %	3,4 %	3,4 %
80	3,5 %	3,4 %	3,4 %

Sensitivitet - diskonteringskurven etter IFRS 17

For forsikringskontrakter med rett til residualverdi, vil renteendringer ha stor betydning på beste estimat pensjonsforpliktelse.

NOK MILLIONER		Beste estimat pensjonsforpliktelse
Beregnet med rentekurven per 30.09		339 768
Alle rentesatser i diskonteringsrentekurven økes med 0,5%-poeng		240 734
Alle rentesatser i diskonteringsrentekurven reduseres med 0,5%-poeng		493 923

Note 6 Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån

MILLIONER KRONER	3. kvartal 2023	3. kvartal 2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022
ANSVARLIGE LÅN					
Rentekostnader	-35	-35	-118	-99	-131
Verdiendringer	111	-102	-208	-190	-143
Sum rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån	76	-136	-326	-289	-274
FONDSOBLIGASJONSLÅN					
Rentekostnader	-20	-20	-58	-56	-72
Verdiendringer	90	-79	-22	-25	176
Sum rentekostnad og verdiendring fondsobligasjonslån	70	-100	-80	-81	104
Sum rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	145	-236	-406	-370	-169

Noten gir en spesifisering av linjen «Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån» fordelt på rentekostnader og verdiendring i periodene angitt.

Verdiendringene kommer i stor grad av at lånene er denominert i utenlandsk valuta. Det ansvarlige lånet er denominert i euro, mens fondsobligasjonslånet er utstedt i japanske yen.

Note 7 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksterne rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdato, og i liten grad på selskappsspesifikk informasjon.

For denne noten kan kategoriseringen av finansielle instrumenter deles opp i tre ulike nivåer; balanseklassifisering, regnskapsklassifisering og type instrument. Det er siste kategori, type instrument, hvor det gis informasjon på hvordan virkelig verdi er utledet.

FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST

Denne kategorien inkluderer:

- Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter som måles til amortisert kost
- Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost
- Gjeld til og innskudd kunder (forpliktelse)
- Annen utstedt gjeld (forpliktelse)

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten. I denne noten opplyses det forøvrig om virkelig verdi på de finansielle instrumentene som måles til amortisert kost.

FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI

Denne kategorien inkluderer:

- Egenkapitalinstrumenter
- Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter som måles til virkelig verdi
- Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi
- Derivater (eiendeler og forpliktelser)
- Gjeld til kredittinstitusjoner (forpliktelse)
- Ansvarlig lånekapital (forpliktelse)

Nedenfor er det listet hvilke ulike typer finansielle instrumenter som faller inn under de ulike regnskapskategoriene og hvordan virkelig verdi blir beregnet.

- RENTEBÆRENDE VERDIPAPIRER OG ANDRE GJELDSINSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI

a) Utenlandske rentepapirer

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indekssleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes:

- Bloomberg Barclays Indices
- Bloomberg

Bloomberg Barclays Indices har førsteprioritet (de dekker henholdsvis utenlandsk stat og utenlandsk kreditt). Deretter benyttes Bloomberg med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg.

b) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Nordic Bond Pricing som primærkilde. Kursene sammenlignes med kursene fra Bloomberg for å avdekke eventuelle feil.

c) Norske rentepapirer – annet enn stat

Norske rentepapirer unntatt stat prises hovedsakelig direkte på kurser fra Nordic Bond Pricing. De papirene som ikke inngår hos Nordic Bond Pricing, prises teoretisk. Teoretisk pris skal baseres på antatt nåverdi ved salg av posisjonen. Diskontering gjøres ved å benytte en nullkupongkurve. Nullkupongkurven oppjusteres med en kredittspread som skal hensynta obligasjonens risiko. Kredittspreaden beregnes ut fra en spreadkurve hvor obligasjonens durasjon hensyntas. Nordic Bond Pricing er hovedkilde for spreadkurver. Disse leverer selskapsspesifikke kurver og kurver for norske sparebanker, kommuner og kraft. Sparebanker har ulike spreadkurver basert på forvaltningskapital.

For foretak hvor Nordic Bond Pricing ikke leverer spreadkurver, benyttes spreadkurver fra tre norske banker. Når spreadkurver er tilgjengelig fra flere av disse bankene, benyttes et likevektet gjennomsnitt. Dersom en obligasjon mangler en passende spreadkurve, benyttes spread fra en sammenlignbar obligasjon fra samme utsteder.

d) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner

Virkelig verdi beregnes etter samme hovedprinsippene som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor.

e) Fordringer på kredittinstitusjoner

Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

f) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurve som direktelånene, men kredittmarginen er justert til markedsnivå for aktuell kombinasjon av garantistkategori og garantiform. Garantisten er enten stat, fylkeskommune, kommune eller bank.

g) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke. Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

- EGENKAPITALINSTRUMENTER

h) Aksjer (noterte)

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes for norske aksjer:

- Oslo Børs (primærkilde)
- Morgan Stanley Capital International (MSCI)
- Bloomberg

Følgende kilder benyttes for utenlandske aksjer:

- Morgan Stanley Capital International (MSCI) (primærkilde)
- Bloomberg

i) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransje anbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende:

Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg-/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger foretas en skjønnsmessig vurdering. Med dette menes enten en fundamental analyse av foretaket, eller en meglervurdering.

j) Private Equity

Investeringer i Private Equity gjøres gjennom fond. Fondenes virkelige verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines ('IPEV Guidelines'). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av foretakene. Virkelig verdi er beregnet ut ifra fondenes rapporterte markedsverdi justert for inn- og utbetalinger i perioden mellom siste rapporterte markedsverdi fra fondet og perioden det rapporteres på for konsernet. Direkteinvesteringer i Private Equity behandles analogt med omløpsaksjer, men verdsettelse kan være daglig, kvartalsvis eller årlig. I de tilfeller det har vært mulig å få informasjon om hva ko-investeringer prises til i fondene, legges dette til grunn i verdsettelsen. Øvrige direkteinvesteringene er verdsatt til kostpris, rapporterte markedsverdier fra foretak eller omsatt pris der dette foreligger.

- DERIVATER

k) Futures/FRA/IRF

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Bloomberg benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Bloomberg er korrekte. Reuters fungerer som sekundærkilde.

l) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børser. Reuters er sekundærkilde.

m) Renteswaper

Renteswaper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

n) FX-swaper

FX-swaper med forfall på ett år eller mindre prises på kurver som er bygget opp fra FX swap-punkter hentet fra Reuters. For FX-swaper over ett år vurderes markedet relativt lite likvid og det skal benyttes basisjusterte swapkurver.

- GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER

o) Plasseringer hos kredittinstitusjoner og deposits

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Deposits prises på swapkurver.

- ANSVARLIG LÅNEKAPITAL, ANNEN UTSTEDT GJELD OG INNSKUDD FRA KUNDER

p) Virkelig verdi av ansvarlige lån

For lån notert på børser hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

q) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjonslån

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

r) Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

s) Innskudd fra kunder

Alle innskudd er uten rentebinding. Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

Tabellen under gir en nærmere spesifikasjon av innholdet i de ulike klassene av eiendeler og forpliktelser.

MILLIONER KRONER	30.09.2023		30.09.2022		31.12.2022	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
RENTEBÆRENDE VERDIPAPIRER OG ANDRE GJELDSINSTRUMENTER TIL AMORTISERT KOST						
Norske obligasjoner	1 006	935	64 739	60 308	65 861	62 754
Utenlandske obligasjoner	1 220	1 108	135 245	126 432	132 892	125 280
Sum rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter	2 226	2 043	199 984	186 740	198 752	188 034
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Utlån med sikkerhet i pant	2 590	2 590	0	0	0	0
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	70 941	70 941	0	0	0	0
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	4 704	4 704	0	0	0	0
Andre utlån	590	590	0	0	0	0
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	78 825	78 825	0	0	0	0
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Utlån og fordringer på kunder	43 124	43 135	26 277	26 169	26 107	24 701
Fordringer på sentralbanker	75	75	0	0	0	0
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	0	0	89 025	87 361	89 743	88 342
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	6 172	6 172	5 352	5 352
Fordring på kredittinstitusjoner	1 274	1 274	0	0	0	0
Andre utlån	0	0	46	46	158	158
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	44 473	44 484	121 519	119 748	121 360	118 553
RENTEBÆRENDE VERDIPAPIRER OG ANDRE GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI						
Norske obligasjoner	126 710	126 710	57 010	57 010	58 922	58 922
Norske sertifikater	11 625	11 625	8 793	8 793	7 648	7 648
Utenlandske obligasjoner	199 448	199 448	77 254	77 254	72 565	72 565
Utenlandske sertifikater	891	891	430	430	420	420
Plassering hos kredittinstitusjoner	47 773	47 773	37 278	37 278	42 246	42 246
Sum rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter	386 448	386 448	180 765	180 765	181 802	181 802
EGENKAPITALINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Aksjer	286 692	286 692	233 630	233 630	238 730	238 730
Aksjefond	44 915	44 915	38 054	38 054	37 155	37 155
Eiendomsfond	6 800	6 800	6 695	6 695	6 514	6 514
Sum egenkapitalinstrumenter	338 407	338 407	278 379	278 379	282 399	282 399
FORDRINGER						
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	908	908	1 706	1 706	379	379
Fordringer ved verdipapirhandel	10 958	10 958	17 907	17 907	912	912
Fordskuddsbetalt husleie tilknyttet eiendomsvirksomheten	148	148	130	130	0	0
Andre fordringer	661	661	338	338	518	518
Sum lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere	12 675	12 675	20 080	20 080	1 810	1 810
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Gjeld til kredittinstitusjoner	955	955	1 168	1 168	1 055	1 055
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	30 661	30 641	31 445	31 289	32 430	32 402
Gjeld til og innskudd fra kunder	14 351	14 351	13 607	13 607	13 779	13 779
Fondsobligasjonslån	0	0	1 650	1 393	1 428	1 428
Ansvarlige lån	0	0	3 162	3 059	3 147	3 093
Sum finansiell gjeld	45 967	45 947	51 032	50 516	51 839	51 757
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 719	2 719	2 502	2 502	5 628	5 628
Fondsobligasjonslån	1 470	1 470	0	0	0	0
Ansvarlige lån	3 271	3 271	0	0	0	0
Sum finansiell gjeld	7 460	7 460	2 502	2 502	5 628	5 628

MILLIONER KRONER	30.09.2023		30.09.2022		31.12.2022	
	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser
FINANSIELLE DERIVATER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI						
Valutaterminer	2 720	2 384	294	16 818	5 024	1 570
Renteswaper	708	2 676	450	2 576	1 077	194
Rente- og valutaswaper	466	0	751	2 593	583	1 393
Aksjeopsjon	0	0	118	2	135	0
Sum finansielle derivater	3 894	5 060	1 613	21 989	6 820	3 158

Note 8 **Innlån**

MILLIONER KRONER	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 30.09.2023	Bokført verdi 30.09.2022	Bokført verdi 31.12.2022
TIDSBEGRENSET ANSVARLIG LÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	2 530	EUR	Fast ¹	2045	3 271	3 162	3 147
Sum ansvarlige lån	2 530	-	-	-	3 271	3 162	3 147
FONDSOBLIGASJONSLÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	984	JPY	Fast ²	2034	1 470	1 650	1 428
Sum fondsobligasjonslån	984	-	-	-	1 470	1 650	1 428
UTSTEDTE OBLIGASJONSLÅN MED FORTRINNSRETT							
KLP Kommunekreditt AS	0	NOK	Flytende	2023	0	3 285	2 985
KLP Kommunekreditt AS	1 603	NOK	Flytende	2024	1 612	5 015	5 021
KLP Kommunekreditt AS	5 000	NOK	Flytende	2025	5 014	5 008	5 010
KLP Kommunekreditt AS	5 000	NOK	Flytende	2026	5 050	5 022	5 036
KLP Kommunekreditt AS	1 000	NOK	Fast	2027	1 026	505	1 012
KLP Kommunekreditt AS	6 000	NOK	Flytende	2027	6 051	0	0
KLP Kommunekreditt AS	700	NOK	Fast	2029	729	0	706
KLP Boligkreditt AS	0	NOK	Flytende	2023	0	1 602	1 603
KLP Boligkreditt AS	1 689	NOK	Flytende	2024	1 690	2 501	2 501
KLP Boligkreditt AS	2 500	NOK	Flytende	2025	2 501	2 500	2 501
KLP Boligkreditt AS	4 500	NOK	Flytende	2026	4 535	3 514	3 521
KLP Boligkreditt AS	2 500	NOK	Flytende	2027	2 516	2 508	2 512
Annet					-63	-17	22
Sum utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	30 492	-	-	-	30 661	31 445	32 430
GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER							
KLP Banken AS	0	NOK	Flytende	2022	0	114	0
KLP Banken AS	0	NOK	Flytende	2023	0	301	300
KLP Banken AS	450	NOK	Flytende	2024	453	452	450
KLP Banken AS	300	NOK	Flytende	2025	301	301	303
KLP Banken AS	200	NOK	Flytende	2026	201	0	0
KLP Fond	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2022	0	274	0
KLP Fond	0	NOK/EUR/USD	Fast	2022	0	1 256	0
KLP Fond	616	NOK/EUR/USD	Flytende	2023	616	0	1 302
KLP Fond	1 042	NOK/EUR/USD	Fast	2023	1 042	0	1 540
Kommunal Landspensjonskasse	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2022	0	881	0
Kommunal Landspensjonskasse	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2022	0	0	0
Kommunal Landspensjonskasse	956	NOK/EUR/USD	Flytende	2023	956	0	0
Kommunal Landspensjonskasse	0	NOK/EUR/USD	Fast	2023	0	0	2 678
Annet					105	91	110
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	3 564	-	-	-	3 674	3 670	6 683
GJELD TIL OG INNSKUDD KUNDER ³							
Privat	12 114	NOK			12 114	11 786	11 722
Næring	2 193	NOK			2 193	1 786	2 021
Utlandet	43	NOK			43	35	37
Sum gjeld til og innskudd fra kunder	14 351	-			14 351	13 607	13 779
Sum innlån	51 920				53 426	53 534	57 467

¹ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2025.

² Lånet har et renteendringstidspunkt i 2034.

³ Det er ikke kontraktfestet forfall på innskudd.

Noten viser finansiell gjeld konsernet har ved periodeslutt, hvor mesteparten er finansiering til KLP Bank konsernet.

De angitte foretakene er utstedere av den finansielle gjelden som er beskrevet. Innskudd hører inn under KLP Banken AS.

Note 9 Virkelig verdi hierarki

30.09.2023 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
<i>Tomter</i>	0	0	1 366	1 366
<i>Bygg</i>	0	0	90 591	90 591
Investerings eiendom	0	0	91 957	91 957
Utlån til virkelig verdi	0	78 825	0	78 825
<i>Sertifikater</i>	2 411	10 106	0	12 516
<i>Obligasjoner</i>	25 637	300 561	0	326 198
<i>Obligasjonsfond</i>	0	8 948	13 257	22 206
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	28 048	319 615	13 257	360 920
Utlån og fordringer	24 400	1 128	0	25 528
<i>Aksjer</i>	274 787	8 203	3 701	286 691
<i>Aksjefond</i>	2 297	0	51	2 348
<i>Eiendomsfond</i>	0	2 095	4 705	6 800
<i>Spesialfond</i>	0	0	0	0
<i>Private Equity</i>	0	0	42 567	42 567
Aksjer og andeler	277 085	10 298	51 024	338 407
Finansielle derivater	0	3 894	0	3 894
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	329 533	413 760	156 238	899 531
FORPLIKTELSE REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	5 060	0	5 060
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	1 677	1 042	0	2 719
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	1 677	6 102	0	7 779
30.09.2022 MILLIONER KRONER				
	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
<i>Tomter</i>	0	0	1 081	1 081
<i>Bygg</i>	0	0	95 808	95 808
Investerings eiendom	0	0	96 889	96 889
Utlån til virkelig verdi	0	0	0	0
<i>Sertifikater</i>	2 104	7 118	0	9 223
<i>Obligasjoner</i>	22 139	98 149	0	120 288
<i>Obligasjonsfond</i>	13 995	7 541	9 573	31 109
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	38 239	112 808	9 573	160 620
Utlån og fordringer	19 009	1 135	0	20 144
<i>Aksjer</i>	224 270	5 210	3 361	232 841
<i>Aksjefond</i>	2 092	0	56	2 148
<i>Eiendomsfond</i>	0	2 324	4 371	6 695
<i>Spesialfond</i>	0	0	0	0
<i>Private Equity</i>	0	0	36 694	36 694
Aksjer og andeler	226 363	7 534	44 483	278 379
Finansielle derivater	0	1 613	0	1 613
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	283 610	123 090	150 945	557 646
FORPLIKTELSE REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	21 989	0	21 989
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	1 246	1 256	0	2 502
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	1 246	23 245	0	24 491

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Tomter	0	0	1 377	1 377
Bygg	0	0	92 615	92 615
Investerings eiendom	0	0	93 992	93 992
Utlån til virkelig verdi	0	0	0	0
Sertifikater	2 254	5 815	0	8 069
Obligasjoner	21 099	110 390	0	131 489
Obligasjonsfond	0	8 129	9 835	17 964
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	23 353	124 333	9 835	157 521
Utlån og fordringer	23 447	835	0	24 281
Aksjer	229 463	5 131	3 378	237 972
Aksjefond	2 067	0	60	2 127
Eiendomsfond	0	2 165	4 349	6 514
Spesialfond	0	0	0	0
Private Equity	0	0	35 785	35 785
Aksjer og andeler	231 530	7 297	43 572	282 399
Finansielle derivater	0	6 820	0	6 820
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	278 330	139 285	147 399	565 014
FORPLIKTELSE REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	3 158	0	3 158
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	4 326	1 302	0	5 628
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	4 326	4 460	0	8 786

¹ Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 955 millioner kroner per 30.09.2023.

Endringer i nivå 3, Investerings eiendom	Bokført verdi 30.09.2023	Bokført verdi 30.09.2022	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	93 992	89 535	89 535
Solgt / avgang som følge av reklass	0	-108	-148
Tilgang som følge av kjøp og aktiveringer	1 744	827	1 139
Urealiserte endringer	-3 745	6 660	3 486
Øvrige endringer	-34	-25	-20
Utgående balanse 30.09./31.12.	91 957	96 889	93 992
Realisert gevinst / tap	0	0	0

Endringer i nivå 3, Verdipapirer	Bokført verdi 30.09.2023	Bokført verdi 30.09.2022	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	53 407	40 122	40 122
Solgt	-2 387	-4 241	-5 749
Kjøpt	9 250	11 106	14 524
Urealiserte endringer	4 011	7 069	4 510
Utgående balanse 30.09./31.12.	64 281	54 056	53 407
Realisert gevinst / tap	957	1 718	2 322
Sum nivå 3 per 30.09./31.12.	156 238	150 945	147 399

Urealiserte endringer og realisert gevinst/tap reflekteres på linjen «Netto verdiendringer på finansielle instrumenter» i konsernresultatet.

Tabellene «Endringene i nivå 3» viser endringer i nivå 3 klassifiserte papirer i perioden angitt.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert

på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1: Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

Nivå 2: Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdata. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

Nivå 3: Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos konsernet er blant annet unoterte aksjer og Private Equity.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 8. For beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsrapporten.

For eiendeler som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort noen sensitivitetsanalyse. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. Alt av investeringsiendom inngår forøvrig i nivå 3. En endring i variablene til prisingen er vurdert som lite signifikant for verdipapirene. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 % gi en endring på 7 812 millioner kroner per 30.09.2023 på de eiendelene som ligger i nivå 3.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det forøvrig utgangspunkt i verdien ved periodeslutt.

I 3. kvartal er det flyttet aksjer for 1 626 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2, 164 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 3 og 691 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 1. Dette skyldes endring i likviditet.

Note 10 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

30.09.2023 MILLIONER KRONER				Relaterte beløp som ikke er presentert netto				
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	3 894	0	3 894	-2 454	-1 199	-3 172	200	401
Repoer	3 130	0	3 130	-800	0	0	2 329	2 329
Sum	7 024	0	7 024	-3 255	-1 199	-3 172	2 530	2 730
GJELD								
Finansielle derivater	5 060	0	5 060	-2 454	-907	-1 067	2 246	2 245
Repoer	1 043	0	1 043	0	0	0	1 043	243
Sum	6 103	0	6 103	-2 454	-907	-1 067	3 290	2 488
30.09.2022								
MILLIONER KRONER								
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	1 613	0	1 613	-615	-1 008	-1 094	273	273
Repoer	500	0	500	-500	0	0	0	0
Sum	2 113	0	2 113	-1 115	-1 008	-1 094	273	273
GJELD								
Finansielle derivater	21 989	0	21 989	-615	-2 362	-13 930	5 197	4 740
Repoer	1 257	0	1 257	0	0	0	1 257	757
Sum	23 246	0	23 246	-615	-2 362	-13 930	6 453	5 497
31.12.2022								
MILLIONER KRONER								
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	6 820	0	6 820	-1 861	-3 879	-1 796	470	437
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	6 820	0	6 820	-1 861	-3 879	-1 796	470	437
GJELD								
Finansielle derivater	3 158	0	3 158	-1 861	-63	-235	1 256	1 256
Repoer	1 304	0	1 304	0	0	0	1 304	1 304
Sum	4 462	0	4 462	-1 861	-63	-235	2 560	2 560

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i konsernet; hvilke muligheter konsernet har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner og repo-avtaler i balansen. Repoer inngår i linjen "Gjeld til kredittinstitusjoner" i balansen.

De konsoliderte tallene inkluderer alle enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. I tillegg viser ytterste kolonne hvilket reelt nettobeløp som gjenstår om konsernet motregner avtalene; noe som kun inkluderer konsernselskaper av ordinær art.

Note 11 **Kapitalkrav**

I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på actuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån og ikke-innbetalt supplerende kapital. Fra og med 30.09.2022 regnes også risikoutjevningfondet som ansvarlig kapital i kapitalgruppe 2. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5 % av foretakets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er i hovedsak begrenset oppad til 50 % av kapitalkravet.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 332% som er godt over foretakets mål om minst 150 %. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 332%.

	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
SOLVENSGRAD	332 %	306 %	288 %

MILLIARDER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
FORENKLET SOLVENS II BALANSE			
Eiendeler, bokført	775	724	713
Merverdier HTF/lån og fordringer	-18	-16	-13
Merverdier øvrige utlån	-2	-2	-2
Øvrige mer/mindreverdier	0	0	0
Utsatt skattefordel	0	0	0
Sum eiendeler etter solvens II	755	707	699

MILLIARDER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
FORENKLET SOLVENS II BALANSE			
Beste estimat	677	616	632
Risikomargin	10	11	12
Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	4	5	5
Andre forpliktelser	17	32	9
Utsatt skatteforpliktelse	0	0	0
Sum forpliktelser etter solvens II	709	664	657
Eiendeler minus forpliktelser	47	43	42
- Utsatt skattefordel	0	0	0
- Risikoutjevningfond (kapitalgruppe 2 fra og med 30.09.2022)	-5	-5	-5
+ Fondsobligasjonslån	1	2	1
Basiskapital - kapitalgruppe 1	43	39	38
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	43	39	38
Ansvarlige lån	3	3	3
Risikoutjevningfond (kapitalgruppe 2 fra og med 30.09.2022)	5	5	5
Basiskapital - kapitalgruppe 2	8	8	8
Supplerende kapital	14	13	13
Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	14	13	13
Fradrag for maks. kapital i gruppe 2	-16	-14	-14
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	7	7	7
Utsatt skattefordel	0	0	0
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	0	0	0
Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	50	46	46
Solvenskapitalkrav (SCR)	15	15	16
Solvensgrad	332 %	306 %	288 %

Note 12 Pensjonsforpliktelser

MILLIONER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
Balanseført netto forpliktelse 01.01.	815	870	870
Resultatført pensjonskostnad	145	153	215
Resultatført finanskostnad	21	15	19
Aktuarielle gevinster og tap	-349	-74	-132
Innbetalt premie/tilskudd	-234	-123	-157
Balanseført netto forpliktelse 30.09./31.12.	398	841	815

FORUTSETNINGER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
Diskonteringsrente	4,00 %	3,20 %	3,00 %
Lønnsvekst	4,00 %	3,75 %	3,50 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	3,50 %	3,50 %	3,25 %
Pensjonsregulering	2,90 %	2,75 %	2,60 %
Arbeidsgiveravgiftssats	14,10 %	14,10 %	14,10 %
Finansskatt	5,00 %	5,00 %	5,00 %

Effekten av endringer i forutsetningene er en reduksjon av forpliktelsen med 349 millioner kroner per 30.09.2023. Endringen er ført under "Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet".

Note 13 Tap på rentebærende verdipapirer og utlån til amortisert kost

Noten viser tapsavsetninger på rentebærende verdipapirer som måles til amortisert kost i KLP Skadeforsikring AS samt tapsavsetninger på utlån i KLP Banken AS.

Det vises for øvrig til note 26 i årsrapporten for KLP Skadeforsikring AS, respektive note 2 og note 10 i årsrapporten for KLP Banken AS, for nærmere beskrivelse av begge modellene.

Tap på rentebærende verdipapirer til amortisert kost

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Avsetning 01.01.2023	261	42	0	303
Overføring til trinn 1	0	0	0	0
Overføring til trinn 2	0	0	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-30	-5	0	-36
Nye tap	25	0	0	25
Fraregnet tap	-13	-24	0	-36
Endring i risikomodell/parametere	0	0	0	0
Avsetning 30.09.2023	242	14	0	256
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	-19	-29	0	-47

Tap utlån og fordringer på kunder – alle segment

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Avsetning 01.01.2023	2 390	2 090	998	5 478
Overføring til trinn 1	675	-531	-145	0
Overføring til trinn 2	-36	40	-4	0
Overføring til trinn 3	-2	-78	80	0
Netto endring	-736	1 383	300	947
Nye tap	288	94	183	564
Fraregnet tap	-214	-331	-240	-785
Endring i risikomodell/parametere	45	0	0	45
Avsetning 30.09.2023	2 409	2 667	1 172	6 249
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	19	577	175	771
Herav utgjør avsetning for tap på utlån og fordringer - ubenyttet kreditt				3 140

Tap på utlån og fordringer på kunder – boliglån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Avsetning 01.01.2023	144	207	422	773
Overføring til trinn 1	8	-8	0	0
Overføring til trinn 2	-7	7	0	0
Overføring til trinn 3	0	-34	34	0
Netto endring	-36	251	221	437
Nye tap	67	17	154	238
Fraregnet tap	-27	-44	-91	-162
Endring i risikomodell/parametere	0	0	0	0
Avsetning 30.09.2023	149	397	740	1 285
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	5	189	318	512
Herav utgjør avsetning for tap på utlån og fordringer - ubenyttet kreditt på boliglån				8

Tap på utlån og fordringer på kunder – offentlig utlån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Avsetning 01.01.2023	184	0	0	184
Overføring til trinn 1	0	0	0	0
Overføring til trinn 2	0	0	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-8	0	0	-8
Nye tap	23	0	0	23
Fraregnet tap	-15	0	0	-15
Endring i risikomodell/parametere	0	0	0	0
Avsetning 30.09.2023	184	0	0	184
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	0	0	0	0

Tap på utlån og fordringer på kunder – kredittkort

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Avsetning 01.01.2023	2 040	1 883	516	4 440
Overføring til trinn 1	667	-523	-145	0
Overføring til trinn 2	-29	33	-4	0
Overføring til trinn 3	-2	-44	47	0
Netto endring	-692	1 132	42	482
Nye tap	194	77	6	277
Fraregnet tap	-171	-287	-135	-592
Endring i risikomodell/parametere	45	0	0	45
Avsetning 30.09.2023	2 052	2 271	328	4 650
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	12	388	-189	211
Herav utgjør avsetning for tap på utlån og fordringer - ubenyttet kreditt på kredittkort				3 132

Tap på utlån og fordringer på kunder – seniorlån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Avsetning 01.01.2023	21	0	0	21
Overføring til trinn 1	0	0	0	0
Overføring til trinn 2	0	0	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	1	0	0	1
Nye tap	4	0	0	4
Fraregnet tap	-2	0	0	-2
Endring i risikomodell/parametere	0	0	0	0
Avsetning 30.09.2023	24	0	0	24
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	3	0	0	3
Herav utgjør avsetning for tap på utlån og fordringer - ubenyttet kreditt på seniorlån				0

Tap på utlån og fordringer på kunder – overtrekk innskuddskonti

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Avsetning 01.01.2023	0	0	60	60
Overføring til trinn 1	0	0	0	0
Overføring til trinn 2	0	0	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	0	0	37	37
Nye tap	0	0	23	23
Fraregnet tap	0	0	-14	-14
Endring i risikomodell/parametere	0	0	0	0
Avsetning 30.09.2023	0	0	106	106
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	0	0	46	46

Note 14 Annen kortsiktig gjeld

MILLIONER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	12 574	18 989	1 699
Påløpt ikke utlignet skatt	974	275	671
Leverandørgjeld	276	164	256
Skyldig offentlige avgifter	595	545	629
Øvrig kortsiktig gjeld	1 173	1 939	1 088
Sum annen kortsiktig gjeld	15 592	21 911	4 343

Nøkkeltall – akkumulert

MILLIONER KRONER	3. kvartal 2023	2. kvartal 2023	1. kvartal 2023	4. kvartal 2022	3. kvartal 2022	2. kvartal 2022	1. kvartal 2022	4. kvartal 2021
KLP KONSERN								
Forvaltningskapital	972 345	956 311	948 061	900 178	913 144	900 199	902 413	901 270
Egenkapital	-3 555	-3 623	-3 630	8 450	12 823	9 800	2 293	40 732
Solvensgrad	332 %	297 %	282 %	288 %	306 %	304 %	299 %	287 %
Antall ansatte i konsernet	1 120	1 099	1 091	1 093	1 095	1 081	1 060	1 048
KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE								
Resultat før skatt	1 136	774	539	918	461	216	71	288
Premieinntekter for egen regning	60 032	51 102	7 663	50 523	40 248	33 081	7 503	50 161
- herav tilflyttet premiereserve	91	91	91	386	386	386	376	0
Erstatninger for egen regning	21 501	14 840	8 331	28 517	22 453	16 367	10 642	30 438
- herav fraflyttet premiereserve, tilleggsavs. og kursreguleringsfond	2 125	2 121	2 125	4 659	4 658	4 658	4 875	8 346
Eiendeler i kollektivporteføljen	718 214	701 944	690 902	660 366	671 095	660 834	662 500	659 281
Eiendeler i investeringsvalgporteføljen	2 730	2 833	2 683	2 609	2 602	2 665	2 588	2 199
Forsikringskundernes fond inkludert opptjent resultat	704 815	715 239	668 235	654 324	641 805	654 482	644 226	652 444
- herav fond med garantert avkastning	586 941	592 053	552 840	552 101	542 820	548 891	526 324	526 235
Ansvarlig kapital	49 918	47 317	46 768	46 158	46 307	44 901	44 809	45 190
Solvensgrad	368 %	330 %	316 %	318 %	341 %	340 %	332 %	316 %
Risikoresultat	364	270	71	558	963	550	105	589
Avkastningsresultat	15822	21243	13 232	-20 006	-27 421	-20 374	-7 894	15 134
Administrasjonsresultat	176	62	54	-17	56	-22	-9	35
Soliditetskapital	147 893	151 993	151 550	140 958	129 556	138 338	151 201	196 049
Avkastning kollektivporteføljen	3,89 %	4,19 %	2,49 %	-1,1 %	-2,6 %	-2,1 %	-2,3 %	8,4 %
Avkastning investeringsvalgporteføljen (LIB)	4,82 %	5,64 %	3,41 %	-2,5 %	-4,2 %	-3,5 %	-1,2 %	8,9 %
Avkastning selskapsporteføljen	2,05 %	1,49 %	0,92 %	2,8 %	1,4 %	0,9 %	0,6 %	3,4 %
KLP SKADEFORSIKRING AS								
Resultat før skatt	255	189	99	111	49	88	57	398
Forsikringsinntekter	1 863	1 230	630	2 200	1 629	1 071	546	1 865
Egenkapital	2 589	2 543	2 446	2 369	2 339	2 367	2 370	2 266
Skadeprosent etter gjenforsikring	83,6 %	87,6 %	91,7 %	80,8 %	80,3 %	73,4 %	79,6 %	76,4 %
Kostnadsprosent	13,0 %	13,9 %	13,9 %	14,5 %	14,2 %	15,3 %	15,5 %	92,1 %
Avkastning på midler til forvaltning	3,3 %	3,6 %	2,7 %	-1,7 %	-2,5 %	-2,1 %	-0,9 %	5,0 %
Ansvarlig kapital solvens II	2 514	2 377	2 309	2 222	2 250	2 273	2 329	2 278
Solvenskapitaldekning	246 %	222 %	215 %	222 %	219 %	225 %	222 %	224 %
Årlig premievolum person	1 042	1 013	982	954	933	918	893	871
Årlig premievolum arbeidsgiver	1 533	1 521	1 474	1 341	1 325	1 318	1 210	1 149
Netto nyttegning (akkumulert innenfor året.)	61	43	20	121	123	113	7	91
KLP BANKEN KONSERN								
Resultat før skatt	203	122	53	181	98	43	18	116
Netto renteinntekter	340	221	110	369	258	159	72	309
Øvrige driftsinntekter	67	44	21	85	63	43	20	79
Driftskostnader, avskrivninger og tapsavsetninger	-201	-134	-71	-247	-181	-123	-64	-239
Netto realisert/urealisert endring finansielle instrumenter til virkelig verdi	-3	-9	-7	-26	-43	-36	-10	-33
Innskudd	14 351	14 524	14 136	13 779	13 607	13 465	13 372	12 901
Utlån til kunder	23 754	23 481	23 333	23 258	23 369	23 042	22 635	22 090
Utlån med offentlig garanti	19 371	19 449	19 384	19 117	18 718	18 321	17 974	17 844
Misligholdte lån	52	43	46	44	43	46	46	36
Innlån ved utstedelse av verdipapirer	31 616	31 661	31 999	33 485	32 613	32 444	31 862	31 918
Forvaltningskapital	49 403	49 557	49 373	50 511	49 370	48 704	47 954	47 482
Gjennomsnittlig forvaltningskapital	49 957	50 034	49 942	48 996	48 426	48 030	47 718	45 085
Egenkapital	3 132	3 072	3 008	2 966	2 897	2 555	2 548	2 521
Rentenetto	0,68 %	0,44 %	0,22 %	0,75 %	0,53 %	0,33 %	0,15 %	0,68 %

MILLIONER KRONER	3. kvartal 2023	2. kvartal 2023	1. kvartal 2023	4. kvartal 2022	3. kvartal 2022	2. kvartal 2022	1. kvartal 2022	4. kvartal 2021
Resultat av ordinær drift før skatt	0,41 %	0,24 %	0,11 %	0,90 %	0,20 %	0,09 %	0,04 %	0,26 %
Egenkapitalavkastning før skatt	9,13 %	8,19 %	7,16 %	7,16 %	5,15 %	3,37 %	2,91 %	4,78 %
Kapitaldekning	20,2 %	20,3 %	20,5 %	20,7 %	19,7 %	17,7 %	18,1 %	18,7 %
Antall personkunder	51 340	50 231	49 697	48 804	48 216	47 759	47 123	46 463
Herav medlemmer i KLP	34 802	34 307	33 512	32 988	32 681	32 226	31 973	31 587
KLP KAPITALFORVALTNING AS								
Resultat før skatt	42	4	11	5	-19	-30	-21	56
Totale midler til forvaltning	715 698	687 956	670 937	640 183	615 589	621 080	646 213	668 855
Midler forvaltet for eksterne kunder	162 321	163 444	151 269	134 215	126 187	126 193	134 367	136 792

KLPs bærekraftregnskap

Q3 2023

KLP skal levere en trygg og konkurransedyktig pensjonssparing som bidrar til at verden når de mål vi har satt oss i FNs bærekraftsmål og Parisavtalen. KLP har en ambisjon om å være ledende innenfor samfunnsansvar og bærekraft i vår bransje.

I bærekraftregnskapet redegjør vi for hvordan KLP jobber med samfunnsansvar og bærekraft, og hvilke resultater vi har oppnådd så langt i år. Bærekraftsrapporteringen bygger på KLPs verdier:

- **Åpen:** I KLP er vi så åpne og transparente som mulig, fordi vi tror det gir vårt arbeid større påvirkning og effekt. Derfor er vi åpne om både positiv og negativ påvirkning.
- **Tydlig:** I KLP skal vi rapportere tydelig og på en måte som er forståelig for våre interessenter, og tydelig definere og forklare hva vi legger i ulike begreper.
- **Ansvarlig:** I KLP skal vi være ansvarlige i vår rapportering og fremstille resultater på en redelig måte, med fokus på de områdene som er vesentlige for KLP.
- **Engasjert:** Vi i KLP mener at åpenhet er et viktig bidrag til og en forutsetning for videreutvikling i bransjen. Derfor søker vi å rapportere på en måte som er sammenlignbar med andre aktører, og vi baserer rapporteringen på beste praksis og eksisterende standarder.

Engasjert og ansvarlig eier

KLP skal være en ansvarlig investor og eier. Dette er nedfelt i KLPs konsernstrategi og samfunnsansvarsstrategi, samt kapitalforvaltningsstrategi med tilhørende investeringsprinsipper. Våre strategier og retningslinjer baserer seg på internasjonale normer og konvensjoner som skal fremme menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, redusere skade på klima, miljø og natur og bidra til en bærekraftig utvikling.

Som ansvarlig investor benytter vi oss i hovedsak av følgende virkemidler i arbeidet:

- Vi inkluderer bærekraftfaktorer i investeringsanalyser og beslutningsprosesser
- Vi prøver å påvirke selskaper, bransjer og markeder til bærekraftig verdiskapning gjennom aktivt eierskap
- Vi ekskluderer selskaper som bryter med våre kriterier, og som ikke viser evne eller vilje til endring.

Målsettinger

- KLP har som mål å stemme på 95 prosent av generalforsamlingene både i Norge og internasjonalt.
- KLP har som mål å følge opp 240 selskaper i 2023.

	30.09.2023	30.09.2022	30.09.2021	FNs bærekraftsmål
Unike selskaper KLP har hatt direkte dialog med om ESG-temaer	160	188	157	Alle bærekraftsmål
Generalforsamlinger i norske selskaper hvor KLP har stemt (antall / andel)	117 (99,2 %)	103 (93 %)	61 (86 %)	n/a
Generalforsamlinger i utenlandske selskaper hvor KLP har stemt (antall / andel)	7 520 (99,6 %)	7 611 (99 %)	6 531 (99 %)	n/a
Selskaper utelukket fra investeringene	776	693	638	Alle bærekraftsmål

Kommentar til resultater i 3. kvartal

I tredje kvartal hadde KLP dialog med 17 selskaper og stemte på nesten 1 050 generalforsamlinger i norske og utenlandske selskaper. Temaene i dialog med selskaper var arbeidstakerrettigheter i leverandørkjeder, ansvarlig gruvedrift og håndtering av bærekraftsrisiko. Ved utgangen av kvartalet hadde KLP initiert totalt 160 selskapsdialoger og stemt på over 7 600 generalforsamlinger.

I løpet av tredje kvartal utelukket KLP 9 selskaper for brudd på KLPs eksklusjonskriterier knyttet til alkohol, kull, pengespill, kontroversielle våpen, miljødeleggelse og menneskerettigheter. Et selskap ble inkludert da det ikke lenger bryter med vårt pengespillkriterium. Ved utgangen av kvartalet var totalt 776 selskaper utelukket.

Klima, miljø og natur

Klimaendringene og forringelse av natur og miljø vil på sikt kunne påvirke KLPs mulighet til å skape god avkastning på pensjonspengene vi forvalter. KLP har jobbet systematisk med klimarisiko i flere år med mål om å kunne analysere, håndtere og rapportere klimarisiko som en finansiell risiko. Samtidig har KLP et ansvar for å minimere påvirkningen vi har på klima, miljø og natur – direkte gjennom egen aktivitet, og indirekte via våre kunder, samarbeidspartnere, leverandører og investeringer.

Klimamål og klimavennlige investeringer

For at verden skal nå 1,5-gradersmålet må de globale utslippene nå netto null innen 2050. Derfor har KLP satt et mål om å innrette investeringene våre etter dette målet og nå netto null også i vår portefølje. Vi har utarbeidet et eget veikart som beskriver hvordan KLP skal vurdere hver enkelt investering opp mot en utslippsbane som er forenlig med 1,5-gradersmålet, og hvordan vi vil jobbe mot og måle vårt bidrag til målene i Parisavtalen. [Du kan lese mer om veikartet her.](#)

Det er behov for enorme investeringer dersom verden skal klare å nå klimamålene i Parisavtalen og lykkes med overgangen til et lavutslippssamfunn. En viktig del av KLPs klimamål er å øke våre klimavennlige investeringer. Klimavennlige investeringer er investeringer som bidrar direkte til utslippsreduksjoner eller på en annen måte bidrar til den grønne omstillingen i Norge og verden. For klimavennlige investeringer skiller vi mellom to ulike kategorier:

- **Nullutslippsinvesteringer** – Dette er investeringer med nullutslipp og nært nullutslipp fra driften (ikke inkludert scope 3-utslipp), og inkluderer fornybar energi, bærekraftig skog og nullutslippstransport. Dette er de samme nullutslippsinvesteringene som er 100 prosent paristilpasset i KLPs klimamål.

- **Overgangsinvesteringer** – Dette er investeringer som bidrar til å redusere utslipp og utvikle ny teknologi, eller hjelper sektorer som vanskelig kan bli nullutslipp med å bli mer bærekraftige og redusere utslipp, så som grønne utlån og obligasjoner, miljøbygg og infrastruktur.

Målsetting

- Å øke våre klimavennlige investeringer med nye 6 milliarder kroner hvert år

MILLIONER KRONER	Nye i 3. kvartal 2023	30.09.2023	30.09.2022	30.09.2021	FNs bærekraftsmål
Nullutslippsinvesteringer	-5	38 463	37 197	34 048	
Fornybar energi	-5	35 866	35 094	32 518	7. 9. 17.
Som andel av KLPs investeringer	n/a	4,7 %	4,9 %	4,7 %	7.
Fornybar energi i Norge	-691	19 545	21 762	24 185	7.
Fornybar energi internasjonalt	686	14 393	11 770	7 185	7.
Fornybar energi i utviklingsland	-	1 928	1 562	1 148	7. 9. 17.
Bærekraftig skog	-	2 597	2 103	1 530	13. 15.
Overgangsfinansiering	2 618	38 878	22 379	23 023	-
Miljøbygg i eiendomsporteføljen	0	19 634	21 832	14 625	9.
Som andel av porteføljens markedsverdi	0	21,6 %	22,7 %	17,5 %	-
Miljøbygg via fond og obligasjoner	2 400	2 509			n/a
Grønne obligasjoner	8	9 703	7 247	5 969	n/a
Grønne lån	210	3 268	2 755	2 429	6. 9. 11. 13.
Bærekraftig infrastruktur	0	3 764	1 158	0	9.
Klimavennlige investeringer totalt	2 613	77 341	59 765	57 071	-
Som andel av KLPs investeringer	n/a	10,1 %	8,3 %	8,3 %	n/a
Fossil energi	n/a	16 872	15 739	9 885	-
Som andel av KLPs investeringer	n/a	2,2 %	2,2 %	1,4 %	n/a

Kommentar til resultater i 3. kvartal

Klimavennlige investeringer er et fokusområde for KLP og en måte for KLP å bidra til den grønne omstillingen på. Derfor har vi et mål om å investere 6 nye milliarder hvert år, og i årets tredje kvartal økte KLPs klimavennlige investeringer med rundt 2,6 milliarder kroner netto. Dette er blant annet lån til et BREEAM-sertifisert bygg og grønne obligasjoner.

KLPs eiendomsportefølge og egen drift

KLP har et ansvar for å redusere påvirkningen vi har på klima, natur og miljø. Derfor jobber vi med å redusere fotavtrykket fra driften av KLP. Som en av Nordens største eiendomselskaper har KLP også som mål å bidra til å skape møteplasser hvor mennesker trives og kan realisere sitt potensial. Vi er opptatt av å redusere miljøavtrykket til eiendomsbransjen og har et langsiktig perspektiv på eiendommene våre. Derfor jobber vi med å forbedre oss for å redusere energiforbruk og håndtere avfall på en bedre måte.

Målsetting

- Halvere klimagassutslipp fra egen drift innen 2030, med utgangspunkt i utslippene i 2010.
- Redusere antall flyreiser med 45 prosent sammenlignet med 2019.
- Redusere energiforbruket i eiendomsporteføljen til 150 kWh per kvadratmeter.

	30.09.2023	30.09.2022	30.09.2021	FNs bærekraftsmål
Antall flyreiser	3 112	2 271	295	12.13.
Klimagassutslipp fra forretningsreiser med fly (tonn CO2e)	211	151	17	12.13.
Energiforbruk i KLPs egne kontorlokaler (kWh per m2)	121	131	78	9. 13.
Energiforbruk i KLPs eiendomsportefølje (kWh per m2)	143	150	171	9.

Kommentar til resultater i 3. kvartal

KLP holder fast ved å redusere unødvendige flyreiser, men vi ser likevel en vesentlig økning i antall flyreiser sammenlignet med de to siste årene. Dette gir også en økning i utslipp fra flyreiser. Samtidig ser det ut til at pandemien har endret reisevanene våre, og sammenlignet med tredje kvartal i 2019 er antallet flyreiser 35 prosent lavere. Dette er under målsettingen om en reduksjon på 45 prosent.

Energiforbruket har gått ned både i KLPs egne kontorlokaler og i eiendomsporteføljen. KLP Eiendom har gjennomført flere tiltak for å redusere energiforbruket, som reduserte driftstider, justering av temperaturnivåer og generelt økt fokus på å redusere energiforbruket. Dette ser ut til å ha gitt resultater.

Innovasjon og samfunnsutvikling

Samtidig som pensjonskapitalen investeres for å skape god avkastning, bidrar den også til innovasjon og samfunnsutvikling. KLP har flere porteføljer som målrettet er med på å gjøre en forskjell i overgangen til et bærekraftig samfunn og bygge fremtidens samfunn.

Utlån til kommuner og fylkeskommuner

KLPs utlånsvirksomhet retter seg hovedsaklig mot norske kommuner og fylkeskommuner og annen offentlig virksomhet. Lånene benyttes til formål som bidrar til lokal samfunnsutvikling og velferd, og vi har i mange år bidratt til bærekraftig utvikling av samfunnet gjennom lånefinansiering av prosjekter over hele Norge.

Målsetting

Øke utlån til denne typen formål.

MILLIONER KRONER	Nye i 3. kvartal 2023	30.09.2023	30.09.2022	30.09.2021	FNs bærekraftsmål
Totale utlån	1 764	90 096	86 318	83 322	
Utlån til vei og transport		9 650	9 121	2 604	9.
Utlån til offentlig eiendom		4 823	4 091	4 333	9.
Utlån til offentlig sektor og virksomheter		72 752	70 413	72 734	9.
Utlån til vann, avløp og renovasjon		2 871	2 694	3 651	9.
Grønne utlån	210	3 268	2 755	2 293	9.

Kommentar til resultater i 3. kvartal

I årets tredje kvartal ble det utbetalt fire nye grønne lån på totalt i overkant av 230 millioner kroner. Disse gikk blant annet til vann- og avløpsinvesteringer i Øvre Eiker kommune, montering av solcellepanel i Tynset kommune og bærekraftige investeringer hos Innherred Renovasjon IKS.

Såkorninvesteringer

KLP ønsker å bidra til at gode ideer kan forfølges lokalt og skape arbeidsplasser i Norge. Ved å investere i nyskaping skal KLP bidra til lokal verdiskaping og det grønne skiftet i Norge. Vi har etablert en egen portefølje hvor vi investerer gjennom fond for såkorninvesteringer, de fleste tilknyttet norske forskningsmiljøer.

Målsetting

Å investere mellom 500 millioner og 1 milliard kroner i såkorninvesteringer og dermed bidra til nyskaping og innovasjon.

MILLIONER KRONER	Nye i 3. kvartal 2023	30.09.2023	30.09.2022	30.09.2021	FNs bærekraftsmål
Såkorninvesteringer i Norge	14	540	413	253	8.

Kommentar til resultater i 3. kvartal

Investeringer i såkornfond økte med netto 14 millioner kroner i tredje kvartal ved at KLP økte investeringene sine i flere av såkornfondene vi allerede har investert i.

Bank og finans i utviklingsland

Underutviklede finansinstitusjoner og manglende tilgang på finansielle tjenester så som sparing, lån og forsikring for befolkningen er til hinder for fattigdomsreduksjon i utviklingsland. Det er fortsatt rundt 1,7 milliarder mennesker i verden som ikke har tilgang til disse grunnleggende finansielle tjenestene. KLP ønsker gjennom sine investeringer i finans i utviklingsland å bidra til økonomisk vekst og bedre levekår.

Målsetting

Øke investeringer i bank og finans i utviklingsland og dermed bidra til økonomisk vekst og bedre levevilkår i utviklingsland.

MILLIONER KRONER	Nye i 3. kvartal 2023	30.09.2023	30.09.2022	30.09.2021	FNs bærekraftsmål
Bank og finans i utviklingsland	-	942	1 115	831	1. 5. 8. 9. 11. 17

KLP som arbeidsplass og arbeidsgiver

KLP jobber for å være en attraktiv arbeidsplass som gir gode utviklingsmuligheter i et likestilt og mangfoldig arbeidsmiljø. Vi fokuserer på et systematisk HMS-arbeid for å sikre et fullt forsvarlig

arbeidsmiljø og samtidig oppnå gode rutiner, bedre helse og trivsel, redusert sykefravær og stort engasjement blant ansatte.

Målsetting

KLPs mål er å ha lavere sykefravær enn 4 prosent.

	30.09.2023	30.09.2022	30.09.2021	FNs bærekraftsmål
Ansatte i KLP	1115	1 095	1 032	n/a
Sykefravær totalt	3,9 %	4,3 %	3,0 %	3.

Kommentar til resultater i 3. kvartal

Hittil i år er det totale sykefraværet på 3,9 prosent fordelt på korttidsfravær på 1,5 prosent og langtidsfravær på 2,4 prosent. Det er en nedgang i det totale sykefraværet sammenlignet med utgangen av tredje kvartal i fjor, som lå på 4,3 prosent, fordelt på korttidsfravær på 1,8 prosent og langtidsfravær på 2,5 prosent. Sykefraværet i tredje kvartal er vanligvis noe lavere enn de to første kvartalene i året.

Likestilling og mangfold

KLP arbeider aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering. Vi har tydelige retningslinjer, konkrete mål og tiltak som det arbeides med gjennom hele året. Vi har mål på kjønnsbalanse i ledende stillinger og tyngre fagstillinger, og vi jobber systematisk for å øke kvinners andel av menns lønn. Vi er partnere i «Kvinner i Finans Charter», et initiativ som skal bidra til kjønnsbalanse i finansnæringen.

Målsetting

- Å øke antallet kvinner på ledernivå og i tyngre fagstillinger

	30.09.2023	30.09.2022	30.09.2021	FNs bærekraftsmål
Kjønnsbalanse på ledernivå og i tyngre fagstillinger (kvinner/menn)	33 % / 67 %	ny	ny	5.
Nyansettelser på ledernivå og i tyngre fagstillinger (kvinner/menn)	55 % / 45 %	ny	ny	5.

Kommentar til resultater i 3. kvartal:

I lederstillinger og tyngre fagstillinger ser vi, gjennom året, en positiv utvikling på antall rekrutterte kvinner sammenlignet med antall menn. Vi har som mål å oppnå minimum 40% av hvert kjønn på lederstillinger og tyngre fagstillinger. Vi har nådd dette målet for ledere, men ligger på 30% kvinneandel for tyngre fagstillinger per 3. kvartal 2023, dette er en oppgang fra 28% fra nyttår.

Oversikt over FNs bærekraftsmål som KLP bidrar til

Mål 1, *Utrydde fattigdom*

- Delmål 1.4; Innen 2030 sikre at alle menn og kvinner, særlig fattige og sårbare, har lik rett til økonomiske ressurser og tilgang til grunnleggende tjenester, til å eie og kontrollere jord og andre former for eiendom, og til arv, naturressurser, ny teknologi og finansielle tjenester, inkludert mikrofinansiering.

Mål 3, **God helse og livskvalitet**

- Delmål 3.a; Styrke gjennomføringen av Verdens helseorganisasjons rammekonvensjon om forebygging av tobakksskader i alle land.

Mål 5, **Likestilling mellom kjønnene**

- Delmål 5.1; Få slutt på alle former for diskriminering av jenter og kvinner i hele verden.
- Delmål 5.4; Anerkjenn og verdsette ubetalt omsorgs- og husholdsarbeid gjennom offentlige tjenester, infrastruktur og sosialpolitikk, og fremme delt ansvar i husholdet og familien, alt etter hva som passer i det enkelte land.
- Delmål 5.5; Sikre kvinner fullstendig og reell deltakelse og like muligheter til ledende stillinger på alle nivåer der beslutninger tas, i det politiske, det økonomiske og det offentlige liv.
- Delmål 5.a; Iverksette reformer for å gi kvinner lik rett til økonomiske ressurser, mulighet til å eie og kontrollere jord og andre former for eiendom samt tilgang til finansielle tjenester, arv og naturressurser, i samsvar med nasjonal lovgivning.

Mål 6, **Rent vann og gode sanitærforhold**

- Delmål 6.4; Betydelig bedre utnyttelse av vann i alle sektorer.

Mål 7, **Ren energi til alle**

- Delmål 7.1; Innen 2030 sikre allmenn tilgang til pålitelige og moderne energitjenester til en overkommelig pris.
- Delmål 7.2; Innen 2030 øke andelen fornybar energi i verdens samlede energiforbruk betydelig.
- Delmål 7.a; Innen 2030 styrke det internasjonale samarbeidet for å lette tilgangen til forskning og teknologi på området ren energi, inkludert fornybar energi, energieffektivisering og avansert og renere teknologi for fossilt brensel, og fremme investeringer i energiinfrastruktur og teknologi for ren energi.

Mål 8, **Anstendig arbeid og økonomisk vekst**

- Delmål 8.3; Fremme en utviklingsrettet politikk som støtter produktive aktiviteter, opprettelse av anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon, og stimulere til formalisering av og vekst i antallet svært små, små og mellomstore bedrifter, blant annet ved å gi dem tilgang til finansielle tjenester..

- Delmål 8.4; Til og med 2030 gradvis å bedre utnyttelsen av globale ressurser innenfor forbruk og produksjon, og arbeide for å oppheve koblingen mellom ; økonomisk vekst og miljødeleggelser, i samsvar med det tiårige handlingsprogrammet for bærekraftig forbruk og produksjon, der de utviklede landene går foran.
- Delmål 8.5; Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, inkludert ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, og oppnå lik lønn for likt arbeid.
- Delmål 8.7; Iverksette umiddelbare og effektive tiltak for å avskaffe tvangsarbeid, få slutt på moderne slaveri og menneskehandel og sikre at de verste formene for barnearbeid – inkludert rekruttering og bruk av barnesoldater – forbyes og avskaffes, og innen 2025 avskaffe alle former for barnearbeid.
- Delmål 8.8; Beskytte arbeiderrettigheter og fremme et trygt og sikkert arbeidsmiljø for alle arbeidstakere, inkludert arbeidsinnvandrere og særlig kvinnelige innvandrere, og arbeidstakere i et usikkert arbeidsforhold.
- Delmål 8.10; Styrke nasjonale finansinstitusjoners evne til å utvide tilgangen til og stimulere til bruk av bank- og forsikringstjenester og finansielle tjenester for alle.

Mål 9, **Industri, innovasjon og infrastruktur**

- Delmål 9.1; Utvikle pålitelig, bærekraftig og solid infrastruktur av høy kvalitet, inkludert regional og grensekryssende infrastruktur, for å støtte økonomisk utvikling og livskvalitet med vekt på overkommelig pris og likeverdig tilgang for alle.
- Delmål 9.3; Øke tilgangen til finansielle tjenester, inkludert rimelig kreditt, for små industribedrifter og andre bedrifter, særlig i utviklingsland, og styrke disse bedriftenes posisjon og integrere dem i verdikjeder og markeder.
- Delmål 9.4; Innen 2030 oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med mer effektiv bruk av ressurser og mer utstrakt bruk av rene og miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser, der alle land gjør en innsats etter egen evne og kapasitet.
- Delmål 9.a; Legge til rette for bærekraftig utvikling av infrastrukturen i utviklingsland ved å øke den finansielle, teknologiske og faglige bistanden til afrikanske land, de minst utviklede landene, kystløse utviklingsland og små utviklingsøystater

Mål 10, **Mindre ulikhet**

- Delmål 10.2; Innen 2030 sikre myndiggjøring og fremme sosial, økonomisk og politisk inkludering av alle, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status
- Delmål 10.4; Vedta politikk, særlig når det gjelder skatter og avgifter, lønn og sosialomsorg, med sikte på å oppnå en gradvis utjevning av forskjeller

Mål 11, **Bærekraftige byer og lokalsamfunn**

- Delmål 11.1; Innen 2030 sikre at alle har tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris, og bedre forholdene i slumområder.
- Delmål 11.5; Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon i antall dødsfall og antall personer som rammes av katastrofer, inkludert vannrelaterte katastrofer, og i betydelig grad minske de direkte økonomiske tapene i verdens samlede bruttonasjonalprodukt som følge av slike katastrofer, med vekt på å beskytte fattige og personer i utsatte situasjoner.
- Delmål 11.6; Innen 2030 redusere byenes og lokalsamfunnenes negative påvirkning på miljøet (målt per innbygger), med særlig vekt på luftkvalitet og avfallshåndtering i offentlig eller privat regi.

Mål 12, **Ansvarlig forbruk og produksjon**

- Delmål 12.5; Innen 2030 redusere avfallsmengden betydelig gjennom forebygging, reduksjon, materialgjenvinning og ombruk.
- Delmål 12.6; Stimulere selskaper, særlig store og flernasjonale selskaper, til å ta i bruk bærekraftige metoder og integrere informasjon om egen bærekraft i sine rapporteringsrutiner.

Mål 13, **Stoppe klimaendringene**

Mål 15, **Livet på land**

- Delmål 15.2; Innen 2020 fremme innføringen av en bærekraftig forvaltning av all slags skog, stanse avskoging, gjenopprette forringede skoger, og i betydelig grad øke gjenreising og nyplanting av skog på globalt nivå

Mål 17, **Samarbeid for å nå målene**

- Delmål 17.3; Mobilisere ytterligere finansielle ressurser til utviklingslandene fra flere kilder.

Noter og definisjoner

Engasjert og ansvarlig eier

Antall unike dialoger KLP har hatt med selskaper viser til direkte dialoger KLP har hatt under året angående sosiale, miljø-, eller styringsmessige temaer, og dialog KLP har ledet som del av ulike investorsamarbeid. KLP kan ha flere dialoger med et selskap i løpet av året knyttet til ulike temaer. KLPs oppfølging varierer i omfang, tema og tidsperspektiv. Dette er en form for eierskapsutøvelse der KLP engasjerer i en dialog med selskaper for å avklare hvordan de håndterer samfunnsansvarsutfordringer samt kommuniserer KLPs forventninger som investor og eier.

Generalforsamlinger. KLP benytter tjenester fra ISS for å stemme på generalforsamlinger i selskaper vi er investert i. Ved generalforsamlinger i norske selskaper (hjemmehørende eller børsnotert i Norge) stemmer KLP manuelt gjennom ISS. Ved generalforsamlinger i utenlandske selskaper benytter KLP proxy-stemmegiving gjennom ISS.

Antall utelukkelse viser til totalt antall selskaper KLP har ekskludert fra investeringene på grunn av brudd på utelukkelseskriteriene i *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor* ved utgangen av året.

Klima, miljø og natur

Klimavennlige investeringer

Det er markedsværdien av investeringene, i millioner kroner, som oppgis. Nye investeringer er netto nye investeringer gjennom kvartalet.

Andelen er beregnet som investeringenes andel av KLPs kollektivportefølje.

For å være konsekvente med definisjonene KLP benytter i vårt klimamål har vi revidert definisjonen av klimavennlige investeringer. KLP deler klimavennlige investeringer inn i nullutslippsinvesteringer og overgangsfinansiering. Der hvor det har vært praktisk hensiktsmessige er historiske tall oppdatert i henhold til ny definisjon, men tallene er i utgangspunktet ikke sammenlignbare med tidligere rapporterte tall.

Nullutslippsinvesteringer

Nullutslippsinvesteringer er investeringer med null eller nært null utslipp fra drift.

Fornybar energi i Norge er aksje- og obligasjonsinvesteringer i norske kraft- og nettselskaper. Kraftselskapene er klassifisert som el-produsenter fra vannkraft, vindkraft eller biobrensel. Tallet inkluderer også utlån til selskaper og prosjekter i Norge innen kraftsektoren, noe det ikke har gjort tidligere. Tallet er derfor ikke direkte sammenlignbart med tidligere år.

Fornybar energi internasjonalt er investeringer i prosjekter innen fornybar energi. Dette er både aksje- og obligasjonsinvesteringer og prosjektfinansiering. Investeringene gjøres enten gjennom eksterne fondsforvaltere spesialisert på energi eller andre samarbeidspartnere. I år inkluderes også selskaper som har mer enn 95 prosent av sine inntekter fra produksjon av fornybar energi.

Fornybar energi i utviklingsland er investeringer i nye prosjekter innen fornybar energi. Investeringene gjøres dels som direkteinvesteringer i samarbeid med Norfund, dels som fondsinvesteringer gjennom fondsforvalteren Climate Investor One. Investeringene er en del av KLPs portefølje for utviklingsinvesteringer, som er ett av virkemidlene i *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor*. Formålet er å oppnå både finansiell avkastning og samfunnsmessig gevinst. Investeringene baseres på kommersielle risiko- og avkastningsvurderinger, men vektlegger også effekten på samfunns- og miljømessige parametere.

Bærekraftig skog er investeringer i et fond som investerer i FSC-sertifiserte skogeiendommer i Sverige, Finland og Baltikum.

Nullutslippsferger er utlån til el-ferger. Disse lånene ble innfridd i andre kvartal 2022, og der derfor tatt ut av tabellen fra og med tredje kvartal. Dette medfører at verdien av klimavennlige investeringer per tredje

kvartal i 2021 og 2020 avviker fra den verdien som er rapportert historisk, da verdien av nullutslippsferger ikke er inkludert i summen.

Overgangsinvesteringer

Overgangsinvesteringer er investeringer som bidrar til å redusere utslipp og utvikle ny teknologi, eller hjelper sektorer som vanskelig kan bli nullutslipp med å bli mer bærekraftige og redusere utslipp.

Miljøbygg er definert som bygg med energiklasse A eller B. Kravene i taksonomien tilsier at bygg må ha energiklasse A eller være blant topp 15 prosent av alle bygg innenfor samme nasjon eller region. I den nasjonale bygningsmassen tilsvarer A og B bygg ca. 14 prosent av byggene med aktivt energimerke, så dette vil trolig være i henhold til den kommende definisjonen. KLP bruker derfor dette som avgrensning. Tidligere år har miljøbygg vært avgrenset til kun å inkludere bygg med energimerke A, eller har inkludert bygg som er BREEAM sertifisert med minimum oppnådd karakter very good, som produserer egen energi gjennom solcellepaneler, eller som har vunnet en norsk eiendomspris hvor miljø er en viktig måleparameter. For å få sammenlignbare tall over tid er indikatoren for tidligere år oppdatert i henhold til den nye definisjonen, med energiklasse A eller B. De historiske tallene fraviker derfor fra det som er rapportert i tidligere årsrapporter.

Grønne lån er utlån til kommuner, fylkeskommuner og bedrifter med kommunal tilknytning. Lånet må ha en klar positiv miljø- og klimaeffekt og tilfredsstillende gitte kriterier, avhengig av hva slags prosjekt det er. Prosjektkategoriene er vann, avløp og renovasjon, transport og nybygg og rehabilitering av bygg. Kriteriene er basert på *Green Bond Principles*, *Climate Bond Initiative Taxonomy* og *Nordic Public Sector Issuers Position Paper on Green Bonds Impact Reporting*. Kriteriene revideres løpende ved behov.

Grønne obligasjoner er obligasjoner klassifisert som grønne og som har en ekstern tredjepartsverifisering. Det inkluderer ikke obligasjoner som allerede er medregnet i KLPs investeringer i fornybar energi i Norge ovenfor.

Infrastruktur inkluderer investeringer i et fond for bærekraftig infrastruktur i Europa.

Fossil energi er KLPs investeringer i selskaper klassifisert som olje- og gasselskaper, herunder eksempelvis letevirksomhet, produksjon og raffinaderi. Transport- og oljeserviceselskaper er ikke inkludert.

KLPs eiendomsportefølje og egen drift

Antall flyreiser er basert på tall fra vårt reisebyrå, og det er antall strekninger som rapporteres. En strekning vil si en enkelt distanse, og en tur-retur reise kan bestå av flere strekninger.

Klimagassutslipp fra flyreiser er også basert på tall fra vårt reisebyrå. De benytter utregningsmetode og utslippsfaktorer fra ICAO (International Civil Aviation Organization).

Energiforbruk i KLPs egne kontorlokaler er en vesentlig kilde til KLPs klimagassutslipp. Energiforbruket i KLPs egne kontorlokaler er ikke temperaturkorrigert, men viser faktisk forbruk. Med egne kontorlokaler menes de kontorlokalene KLP-konsernets ansatte jobber i. Tidligere år har vi kun inkludert KLPs

kontorlokaler i Norge, men i år tar vi også med kontorlokaler for KLP Eiendom i Stockholm og København. Energiforbruket er hentet fra vårt energioppfølgingssystem.

Energiforbruk i KLPs eiendomsportefølje er gjennomsnittlig 12 måneders klimakorrigert spesifikk energibruk for egendriftede bygg. Med egendriftede bygg menes de eiendommene som KLP eier og har ansvar for drift og vedlikehold, og hvor KLP har muligheten til å iverksette og måle effekten av miljøtiltak. Dette er bygg i Oslo, Trondheim, København og Stockholm. Alle disse byggene har energioppfølgingssystem hvor energi- og vannforbruk registreres og overvåkes. I de aller fleste byggene er leietakers energiforbruk også medtatt, slik at vi har oversikt over totalt energiforbruk på byggene. Energiforbruk i bygg er temperaturkorrigert for å kunne måle effekt av iverksatte energisparingstiltak.

I første kvartal 2021 tok KLP i bruk et nytt energi- og miljøoppfølgingssystem for eiendommene i KLPs eiendomsportefølje. Det har tatt tid å implementere dette, og på grunn av manglende underlag fra noen eiendommer er ikke energiforbruk fra alle bygg inkludert i rapporteringen. Det har særlig vært utfordrende å innhente data fra leietagere da det nå kreves samtykke fra leietager for at KLP skal kunne hente inn denne dataen. Når underlag fra alle bygg er inkludert i det nye systemet vil vi ha et bedre rapporteringsgrunnlag enn tidligere.

KLP har en stor portefølje med bygg, som også endrer seg over tid. De enkelte byggene kan også endre bruksmønster i kortere eller lengre tidsperioder, som for eksempel i forbindelse med leietakerutskiftninger.

Det kan være ulike grunner til at det av og til ikke er mulig å få innhentet korrekte tall, eksempelvis ved feil på målere eller for sent innrapporterte tall fra våre underleverandører. Dette tas høyde for ved at rapporteringen kun inkluderer KLPs egendriftede bygg og som har sammenliknbare driftsforhold 12 måneder tilbake i tid fra rapporteringstidspunktet. Det betyr imidlertid at byggene KLP rapporterer på varierer noe fra år til år, men vurderingen er at dette likevel vil plukke opp de riktige trendene i selskapets eiendomsmasse.

Innovasjon og samfunnsutvikling

Utlån

Utlån til vei og transport er utlån til eksempelvis veiprojekter og infrastruktur og innkjøp av transportmidler.

Utlån til offentlig eiendom er utlån til eksempelvis skolebygg, rådhus og andre kommunale bygg.

Utlån til offentlig sektor og virksomheter er finansiering av ulike typer investeringer i kommuner og fylkeskommuner som for eksempel barnehager, sykehjem, skoler o.l.

Utlån til vann, avløp og renovasjon er utlån til ulike prosjekter knyttet til vann, avløp og innovasjon.

Så Korninvesteringer

Så korninvesteringer er investeringer i så kornfond knyttet til forskningsmiljøer i Norge. Det er markedsverdien av gjennomførte investeringer som rapporteres.

Bank og finans i utviklingsland

Investeringer i bank og finans i utviklingsland er KLPs investeringer i Nordisk mikrofinansinitiativ (NMI) og NorFinance. NorFinance er et investeringsselskap KLP eier sammen med blant andre Norfund. Investeringene gjøres som en del av KLPs portefølje for utviklingsinvesteringer, som er ett av virkemidlene i *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor*. Formålet er å oppnå både finansiell avkastning og samfunnsmessig gevinst.

KLP som arbeidsplass og arbeidsgiver

Antall ansatte er faste ansatte i KLP-konsernet i Norge, Sverige og Danmark, og inkluderer ansatte i permisjon og ansatte som jobber deltid.

Sykefravær er egenmeldt og legemeldt sykefravær for faste ansatte. *Korttidssykefravær* er definert til 1-16 dager, *langtidsfravær* 16 dager eller mer.

Ledernivå og tyngre fagstillinger er definert som alle ansatte med årslønn over 1 million kroner.

Kjønnsbalansen er utregnet som andelen kvinner og andelen menn med årslønn over 1 millioner. Tallet som rapporteres viser kjønnsbalansen ved utgangen av kvartalet.

Nyansettelser på ledernivå og tyngre fagstillinger viser andelen kvinner og andelen menn i nyansettelser på ledernivå og tyngre fagstillinger i kvartalet.

Kommunal Landspensjonskasse

3. kvartal 2023

Resultatregnskap

Kommunal Landspensjonskasse

NOTE	MILLIONER KRONER	3. kvartal 2023	3. kvartal 2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022
2	Premieinntekter for egen regning	8 930	7 552	60 032	40 633	50 523
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	-3 080	1 552	-694	8 743	6 441
	Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	4 202	2 663	11 198	7 889	10 824
3	Verdiendringer på investeringer	-7 755	-10 109	20 601	-36 631	-25 583
	Realisert gevinst og tap på investeringer	4 581	1 978	-5 745	2 418	748
	Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	-2 053	-3 917	25 360	-17 581	-7 570
3	Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	-20	-19	123	-104	-58
	Andre forsikringsrelaterte inntekter	364	348	1 050	1 012	1 358
4	Erstatninger	-6 661	-6 086	-21 501	-22 453	-28 517
	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfaste forpliktelser	-4 840	3 281	-4 063	2 012	-11 731
	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsvalgportefølje	-160	26	-319	-355	-392
	Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfaste forpliktelser	0	0	0	0	-651
	Ufordelt overskuddsmidler til forsikringskontraktene	5 307	-413	-15 967	-963	0
5	Forsikringsrelaterte driftskostnader	-333	-309	-1 093	-1 057	-1 487
	Andre forsikringsrelaterte kostnader	-359	-346	-1 048	-1 020	-1 368
	Resultat av teknisk regnskap	174	118	574	124	107
3, 6	Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	245	194	760	534	1 066
	Andre inntekter	15	5	32	8	16
	Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	-72	-72	-231	-206	-271
	Resultat av ikke-teknisk regnskap	188	127	561	336	811
	Resultat før skattekostnad	362	244	1 136	461	918
	Skattekostnader	-92	-61	-264	-42	-115
	Resultat før andre inntekter og kostnader	270	184	872	419	803
7	Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger	-30	6	219	47	66
	Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden	-17	3	130	28	66
	Justering av forsikringsforpliktelsene	5	-1	-39	-8	-21
	Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet	8	-1	-55	-12	-17
	Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet	-34	7	256	55	94
	TOTALRESULTAT	235	191	1 127	473	897

Balanse

Kommunal Landspensjonskasse

NOTE	MILLIONER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
EIENDELER				
EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN				
	Immaterielle eiendeler	1 238	906	978
8	Investeringseiendommer	1 384	1 103	1 399
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	3 108	3 697	3 483
	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	6 081	5 516	5 641
9	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	20 914	20 099	20 132
8, 9	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	13 559	12 794	12 489
	Fordringer	2 775	1 143	1 350
10	Bruksretteeiendeler	784	892	865
	Andre eiendeler	1 022	924	956
	Sum eiendeler i selskapsporteføljen	50 864	47 074	47 292
EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE				
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	73 390	77 991	74 979
	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	6 011	5 817	5 495
	Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	11 317	11 994	11 858
9	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	285 268	269 243	267 451
8, 9	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	342 227	306 050	300 584
	Sum investeringer i kollektivporteføljen	718 214	671 095	660 366
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	294	318	301
	Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	61	63	61
9	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	971	941	943
8, 9	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	1 404	1 279	1 305
	Sum investeringer i investeringsvalgporteføljen	2 730	2 602	2 609
	Sum eiendeler i kundeporteføljene	720 944	673 697	662 976
	SUM EIENDELER	771 808	720 771	710 268

NOTE	MILLIONER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE				
	Innskutt egenkapital	22 551	20 812	21 388
	Opptjent egenkapital	22 536	21 563	21 411
	Sum egenkapital	45 087	42 375	42 799
9	Ansvarlig lånekapital mv.	4 809	4 812	4 575
	Premiereserve mv.	562 487	509 679	516 525
	Bufferfond	101 807	97 985	102 162
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	21 681	30 599	33 024
	Udisponert resultat til kunder	15 925	957	0
	Sum forsikringsforpliktelse - kontraktsfastsatte forpliktelse	701 900	639 219	651 711
	Pensjonskapital mv.	2 313	2 000	2 005
	Bufferfond	61	37	61
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	460	543	547
	Udisponert resultat til kunder	81	6	0
	Sum forsikringsforpliktelse - særskilt investeringsportefølje	2 915	2 585	2 613
7	Pensjonsforpliktelse o.l.	252	529	524
	Forpliktelse ved periodeskatt	495	127	467
	Forpliktelse ved utsatt skatt	315	493	316
10	Leieforpliktelse	848	943	920
11	Forpliktelse	15 096	29 605	5 985
	Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	91	81	357
	SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE	771 808	720 771	710 268
POSTER UTENOM BALANSEN				
	Betingede forpliktelse	30 098	31 384	28 767

Egenkapitaloppstilling

Kommunal Landspensjonskasse

2023 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko-utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 31.12.2022	21 388	4 643	16 768	42 799
Endring ført direkte mot egenkapital ¹			-2	-2
Egenkapital 01.01.2023	21 388	4 643	16 766	42 798
Resultat før andre inntekter og kostnader		181	691	872
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger			219	219
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			130	130
Justering av forsikringsforpliktelsene			-39	-39
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			-55	-55
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			256	256
Totalresultat (udisponert)		181	947	1 127
Innbetalt egenkapitaltilskudd	1 162			1 162
Sum transaksjoner med eierne	1 162			1 162
Egenkapital 30.09.2023	22 551	4 824	17 712	45 087

¹ Implementeringseffekt IFRS 9

2022 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko-utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 31.12.2021	19 831	4 370	16 476	40 678
Endring ført direkte mot egenkapital ¹		415	-172	243
Egenkapital 01.01.2022	19 831	4 786	16 304	40 921
Resultat før andre inntekter og kostnader		-130	549	419
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger			47	47
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			28	28
Justering av forsikringsforpliktelsene			-8	-8
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			-12	-12
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			55	55
Totalresultat (udisponert)		-130	604	473
Innbetalt egenkapitaltilskudd	982			982
Sum transaksjoner med eierne	982			982
Egenkapital 30.09.2022	20 812	4 655	16 908	42 375

¹ Se note 2.1.1 c) i årsrapporten for 2022 for informasjon

2022 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 31.12.2021	19 831	4 370	16 476	40 678
Endring ført direkte mot egenkapital ¹		415	-172	243
Egenkapital 01.01.2022	19 831	4 786	16 304	40 921
Resultat før andre inntekter og kostnader	576	-142	369	803
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger			66	66
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			66	66
Justering av forsikringsforpliktelsene			-21	-21
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			-17	-17
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			94	94
Totalresultat	576	-142	464	897
Innbetalt egenkapitaltilskudd	982			982
Sum transaksjoner med eierne	982			982
Egenkapital 31.12.2022	21 388	4 643	16 768	42 799

¹ Se note 2.1.1 c) i årsrapporten for 2022 for informasjon

Kontantstrømoppstilling

Kommunal Landspensjonskasse

MILLIONER KRONER	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2023 -30.06.2023	01.01.2023 -31.03.2023	01.01.2022 -31.12.2022	01.01.2022 -30.09.2022
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-408	885	476	-374	-527
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter ¹	-348	-249	-112	-329	-237
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktivitet ²	821	-292	-276	866	895
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	64	344	88	163	131
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	918	918	918	755	755
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	982	1 261	1 006	918	885

¹ Utbetaling ved kjøp av driftsmidler.

² Netto innbetaling av egenkapitaltilskudd, opptak og nedbetaling av gjeld.

Noter til regnskapet

Kommunal Landspensjonskasse

Note 1 Regnskapsprinsipper og -estimater

Regnskapsprinsipper

Regnskapet i denne delårsrapporten viser delårsregnskapet for Kommunal Landspensjonskasse (KLP), for perioden 01.01.2023 – 30.09.2023. Regnskapet er ikke revidert.

Delårsregnskapet er avlagt etter Forskrift av 18. desember 2015 nr. 1824: Forskrift om årsregnskap for livsforsikringsforetak (årsregnskapsforskriften) og IAS 34 Delårsrapportering. Delårsregnskapet er utarbeidet etter samme prinsipper som årsregnskapet for 2022 med mindre annet er oppgitt.

Årsregnskapsforskriften har endret reglene for innregning og måling av finansielle instrumenter. Disse skal ifølge årsregnskapsforskriften innregnes i samsvar med IFRS 9 fra og med regnskapsår som starter 1. januar 2023. Årsregnskapsforskriften åpner imidlertid for at finansielle eiendeler som tilfredsstillt kriteriene i IFRS 9.4.2A kan måles til amortisert kost eller til virkelig verdi med verdiendring i utvidet resultat. KLP har benyttet muligheten til å måle disse verdipapirene til amortisert kost.

Implementeringseffekten av IFRS 9 som er bokført 01.01.2023, er delvis ført mot foretakets egenkapital og delvis mot forsikringsforpliktelsene som vist i tabellen under:

MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen	Kollektiv- porteføljen	Investeringsvalg- porteføljen	Samlet for kundeporteføljene
Finansielle eiendeler	-2	-13	0	-13
Finansielle forpliktelser	0	0	0	0
Skatteeffekt	1	0	0	0
Netto effekt	-2	-13	0	-13
Effekten føres mot:	Egenkapitalen			Forsikringsforpliktelsene

Ved innføringen av IFRS 9 er det ikke krav om sammenligningstall, så tall som vedrører finansielle instrumenter for 2022 er ikke omarbeidet.

For mer informasjon om regnskapsprinsippene tilknyttet denne endringen og implementeringseffekter henvises det til foretakets årsrapport for 2022, note 37.

Delårsregnskapet inneholder ikke all informasjon som kreves av et fullstendig årsregnskap, og denne delårsrapporten bør leses i sammenheng med årsregnskapet for 2022. Foretakets årsrapport er tilgjengelig på klp.no.

Regnskapsestimater

Ved utarbeidelse av delårsregnskapet er det utøvet skjønn og benyttet estimater og forutsetninger som påvirker regnskapstallene. Faktiske tall kan derfor avvike fra benyttede estimater.

Ved implementering av nye regler for innregning og måling av finansielle instrumenter, er det krav til avsetninger for forventet kredittap på finansielle instrumenter verdsatt til amortisert kost. Det vil være betydelig estimatusikkerhet knyttet til beregning av forventet kredittap. Forøvrig vises det til note 3 «Viktige regnskapsestimater og vurderinger» i årsregnskapet for 2022 for beskrivelse av regnskapsposter hvor det er betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseførte verdier i framtidige perioder.

Note 2 Premieinntekter for egen regning

MILLIONER KRONER	3. kvartal 2023	3. kvartal 2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022
Forfalte premier, brutto	8 930	7 552	59 941	40 248	50 137
Overføring av premiereserve fra andre	0	0	91	386	386
Sum premieinntekter for egen regning	8 930	7 552	60 032	40 633	50 523

Note 3 Tap på rentebærende verdipapir og utlån til amortisert kost

Noten viser tapsavsetninger på rentebærende verdipapir som måles til amortisert kost samt utlån og fordringer som måles til amortisert kost. I tredje kvartal er det ikke foretatt noen endringer på modellene som brukes for å beregne forventet tap. Tapsavsetningene har i perioden økt med 3 millioner kroner. Se note 37 i årsrapporten for nærmere beskrivelse av modellen.

Tap rentebærende verdipapirer til amortisert kost

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Total trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Inngående balanse, 01.01.2023	29 793	4 039	0	33 832
Overføring til trinn 1	0	-209	0	-209
Overføring til trinn 2	0	0	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-2 924	-797	0	-3 721
Nye tap	2 318	0	0	2 318
Fraregnet tap	-2 792	-475	0	-3 267
Avsetning 30.09.2023	26 395	2 558	0	28 953
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	-3 398	-1 481	0	-4 879

Tap utlån og fordringer - alle segment

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Inngående balanse, 01.01.2023	5 187	4	97	5 289
Overført til trinn 1	2	-2	0	0
Overført til trinn 2	-1 449	1 449	0	0
Overført til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-477	232 382	208	232 112
Nye tap	281	0	0	281
Fraregnet tap	-88	-1	0	-89
Avsetning 30.09.2023	3 456	233 833	305	237 594
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	-1 731	233 829	208	232 305

Tap på bedriftslån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Inngående balanse, 01.01.2023	4 388	0	0	4 388
Overført til trinn 1	0	0	0	0
Overført til trinn 2	-1 449	1 449	0	0
Overført til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-469	232 379	0	231 910
Nye tap	200	0	0	200
Fraregnet tap	-31	0	0	-31
Avsetning 30.09.2023	2 639	233 828	0	236 467
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	-1 749	233 828	0	232 079

Tap på boliglån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Inngående balanse, 01.01.2023	6	4	97	108
Overført til trinn 1	2	-2	0	0
Overført til trinn 2	0	0	0	0
Overført til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-3	3	208	207
Nye tap	2	0	0	2
Fraregnet tap	-1	0	0	-1
Avsetning 30.09.2023	7	5	305	317
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	1	1	208	209

Tap på offentlige utlån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Inngående balanse, 01.01.2023	792	0	0	792
Overført til trinn 1	0	0	0	0
Overført til trinn 2	0	0	0	0
Overført til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-23	0	0	-23
Nye tap	79	0	0	79
Fraregnet tap	-38	0	0	-38
Avsetning 30.09.2023	810	0	0	810
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	17	0	0	17

Tap på seniorlån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Inngående balanse, 01.01.2023	0	0	0	0
Overført til trinn 1	0	0	0	0
Overført til trinn 2	0	0	0	0
Overført til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	0	0	0	0
Nye tap	0	0	0	0
Fraregnet tap	0	0	0	0
Avsetning 30.09.2023	0	0	0	0
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	0	0	0	0

Tap alle segment - utenom balansen

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Inngående balanse, 01.01.2023	0	0	0	0
Overført til trinn 1	0	0	0	0
Overført til trinn 2	0	0	0	0
Overført til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	18	0	0	18
Nye tap	0	0	0	0
Fraregnet tap	-18	0	0	-18
Avsetning 30.09.2023	0	0	0	0
Endring (01.01.2023 - 30.09.2023)	0	0	0	0

Note 4 Erstatninger

MILLIONER KRONER	3. kvartal 2023	3. kvartal 2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022
Utbetalte erstatninger	6 657	6 085	19 376	17 794	23 858
Overføring av premiereserve til andre	4	1	2 125	4 658	4 659
Sum erstatninger	6 661	6 086	21 501	22 453	28 517

Note 5 Forsikringsrelaterte driftskostnader

MILLIONER KRONER	3. kvartal 2023	3. kvartal 2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022
Personalkostnader	192	177	619	604	843
Avskrivninger og nedskrivninger	57	49	167	141	189
Andre driftskostnader	84	84	307	312	454
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	333	309	1 093	1 057	1 487

Note 6 Verdiendring eiendomsinvesteringer

Porteføljen av investeringseiendommer inklusive investeringseiendommer eid via datterselskaper er verdivurdert per 30.09.2023.

MILLIONER KRONER	3. kvartal 2023	3. kvartal 2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022
Verdiregulering inkludert valutaendringer	-4 519	813	-3 957	6 732	3 417
Valutasikring	910	-749	-1 637	-912	134
Netto verdiregulering inkludert valutasikring	-3 609	64	-5 593	5 820	3 550

Note 7 Pensjonsforpliktelser

MILLIONER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
Balanseført netto forpliktelse 01.01.	524	553	553
Resultatført pensjonskostnad	90	93	124
Resultatført finanskostnad	14	10	13
Aktuarielle gevinster og tap	-219	-47	-66
Innbetalt premie/tilskudd	-157	-80	-101
Balanseført netto forpliktelse 30.09./31.12.	252	529	524

FORUTSETNINGER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
Diskonteringsrente	4,00 %	3,20 %	3,00 %
Lønnsvekst	4,00 %	3,75 %	3,50 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	3,50 %	3,50 %	3,25 %
Pensjonsregulering	2,90 %	2,75 %	2,60 %
Arbeidsgiveravgiftssats	14,10 %	14,10 %	14,10 %
Finansskatt	5,00 %	5,00 %	5,00 %

Effekten av endringer i forutsetningene er en reduksjon av forpliktelsen med 219 millioner kroner per 30.09.2023. Endringen er ført under "Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet".

Note 8 **Virkelig verdi hierarki**

30.09.2023 MILLONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Sertifikater	0	812	0	812
Obligasjoner	0	7 404	0	7 404
Obligasjonsfond	3 202	0	0	3 202
Rentebærende verdipapirer	3 202	8 216	0	11 419
Utlån og fordringer	768	702	0	1 470
Aksjer	0	0	6	6
Aksjer og andeler	0	0	6	6
Finansielle derivater	0	613	0	613
Andre finansielle eiendeler	0	50	0	50
Sum selskapsporteføljen	3 971	9 582	6	13 559
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Sertifikater	2 074	2 911	0	4 985
Obligasjoner	19 003	28 471	0	47 474
Obligasjonsfond	23 368	10 441	13 257	47 066
Rentebærende verdipapirer	44 445	41 823	13 257	99 524
Utlån og fordringer	15 420	782	0	16 203
Aksjer	64 468	2 472	3 441	70 382
Aksjefond	89 586	0	51	89 637
Eiendomsfond	0	2 095	7 556	9 651
Spesialfond	0	2 405	0	2 405
Private Equity	0	0	42 567	42 567
Aksjer og andeler	154 054	6 973	53 615	214 642
Finansielle derivater	0	2 199	0	2 199
Andre finansielle eiendeler	0	9 659	0	9 659
Sum kollektivporteføljen	213 919	61 436	66 872	342 227
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjonsfond	236	9	0	245
Rentebærende verdipapirer	236	9	0	245
Utlån og fordringer	95	0	0	95
Aksjefond	996	0	0	996
Eiendomsfond	0	0	45	45
Spesialfond	0	13	0	13
Aksjer og andeler	996	13	45	1 054
Finansielle derivater	0	8	0	8
Andre finansielle eiendeler	0	1	0	1
Sum investeringsvalgporteføljen	1 327	32	45	1 404
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	219 217	71 050	66 923	357 191
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Investerings eiendom	0	0	1 384	1 384
Sum investeringseiendom	0	0	1 384	1 384
FORPLIKTELSE SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	616	0	0	616
Sum selskapsporteføljen	616	0	0	616

30.09.2023 MILLONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	1 413	0	1 413
Gjeld til kredittinstitusjoner	330	0	0	330
Sum kollektivporteføljen	330	1 413	0	1 742
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	1	0	1
Gjeld til kredittinstitusjoner	11	0	0	11
Sum investeringsvalgporteføljen	11	1	0	12
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	956	1 414	0	2 371

30.09.2022 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Sertifikater	0	535	0	535
Obligasjoner	46	7 110	0	7 156
Obligasjonsfond	3 142	0	0	3 142
Rentebærende verdipapirer	3 189	7 645	0	10 833
Utlån og fordringer	504	793	0	1 297
Aksjer	0	0	6	6
Aksjer og andeler	0	0	6	6
Finansielle derivater	0	657	0	657
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum selskapsporteføljen	3 692	9 095	6	12 794
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Sertifikater	2 104	3 034	0	5 139
Obligasjoner	18 731	26 484	0	45 215
Obligasjonsfond	33 318	8 988	9 573	51 879
Rentebærende verdipapirer	54 154	38 506	9 573	102 233
Utlån og fordringer	10 832	192	0	11 024
Aksjer	47 668	1 383	2 947	51 998
Aksjefond	80 621	0	56	80 677
Eiendomsfond	0	2 324	7 202	9 526
Spesialfond	0	2 004	0	2 004
Private Equity	0	0	36 694	36 694
Aksjer og andeler	128 289	5 711	46 900	180 899
Finansielle derivater	0	325	0	325
Andre finansielle eiendeler	0	11 569	0	11 569
Sum kollektivporteføljen	193 275	56 303	56 473	306 050
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjonsfond	259	8	0	268
Rentebærende verdipapirer	259	8	0	268
Utlån og fordringer	88	0	0	88
Aksjefond	863	0	0	863
Eiendomsfond	0	0	49	49
Spesialfond	0	11	0	11
Aksjer og andeler	863	11	49	923
Finansielle derivater	0	0	0	0
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	1 210	20	49	1 279
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	198 174	65 418	56 528	320 120

30.09.2022 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Investerings eiendom	0	0	1 103	1 103
Sum investerings eiendom	0	0	1 103	1 103
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	182	0	182
Gjeld til kredittinstitusjoner	702	0	0	702
Sum selskapsporteføljen	702	182	0	884
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	13 283	0	13 283
Gjeld til kredittinstitusjoner	159	0	0	159
Sum kollektivporteføljen	159	13 283	0	13 442
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	45	0	45
Gjeld til kredittinstitusjoner	20	0	0	20
Sum investeringsvalgporteføljen	20	45	0	65
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	881	13 510	0	14 391

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Sertifikater	0	318	0	318
Obligasjoner	47	7 367	0	7 414
Obligasjonsfond	3 194	0	0	3 194
Rentebærende verdipapirer	3 241	7 685	0	10 926
Utlån og fordringer	612	489	0	1 101
Aksjer	0	0	6	6
Aksjer og andeler	0	0	6	6
Finansielle derivater	0	455	0	455
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum selskapsporteføljen	3 854	8 630	6	12 489
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Sertifikater	1 853	1 079	0	2 931
Obligasjoner	18 254	38 572	0	56 826
Obligasjonsfond	19 831	9 569	9 835	39 234
Rentebærende verdipapirer	39 938	49 219	9 835	98 992
Utlån og fordringer	16 397	193	0	16 590
Aksjer	47 713	1 609	3 262	52 584
Aksjefond	80 476	0	60	80 536
Eiendomsfond	0	2 165	7 083	9 248
Spesialfond	0	2 191	0	2 191
Private Equity	0	0	35 785	35 785
Aksjer og andeler	128 189	5 966	46 189	180 344
Finansielle derivater	0	4 164	0	4 164
Andre finansielle eiendeler	0	493	0	493
Sum kollektivporteføljen	184 523	60 036	56 024	300 584
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjonsfond	265	8	0	273
Rentebærende verdipapirer	265	8	0	273
Utlån og fordringer	98	0	0	98
Aksjefond	862	0	0	862
Eiendomsfond	0	0	47	47

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
<i>Spesialfond</i>	0	12	0	12
Aksjer og andeler	862	12	47	922
Finansielle derivater	0	9	0	9
Andre finansielle eiendeler	0	4	0	4
Sum investeringsvalgporteføljen	1 225	34	47	1 305
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	189 602	68 699	56 078	314 378
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	1 399	1 399
Sum investeringseiendom	0	0	1 399	1 399
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	60	0	60
Gjeld til kredittinstitusjoner	512	0	0	512
Sum selskapsporteføljen	512	60	0	572
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	1 321	0	1 321
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 130	0	0	2 130
Sum kollektivporteføljen	2 130	1 321	0	3 452
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	6	0	6
Gjeld til kredittinstitusjoner	36	0	0	36
Sum investeringsvalgporteføljen	36	6	0	42
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	2 678	1 387	0	4 066

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.09.2023	Bokført verdi 30.09.2022	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	6	8	8
Solgt	0	0	0
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	0	-2	-2
Utgående balanse 30.09./31.12.	6	6	6
Realisert gevinst / tap	0	0	0

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.09.2023	Bokført verdi 30.09.2022	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	3 262	2 721	2 721
Solgt	-25	-20	-53
Kjøpt	87	33	432
Urealiserte endringer	118	213	162
Utgående balanse 30.09./31.12.	3 441	2 947	3 262
Realisert gevinst / tap	-12	-13	-6

Endringer i nivå 3 aksjefond, unoterte KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.09.2023	Bokført verdi 30.09.2022	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	59	50	50
Solgt	0	0	0
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	-9	5	9
Utgående balanse 30.09./31.12.	50	55	59
Realisert gevinst / tap	0	0	0

Endringer i nivå 3, private equity og eiendomsfond KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.09.2023	Bokført verdi 30.09.2022	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	52 683	40 127	40 127
Solgt	-2 379	-4 258	-5 753
Kjøpt	9 255	10 733	14 036
Urealiserte endringer	3 822	6 867	4 292
Utgående balanse 30.09./31.12.	63 380	53 470	52 703
Realisert gevinst / tap	973	1 726	2 313

Endringer i nivå 3, eiendomsfond INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.09.2023	Bokført verdi 30.09.2022	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	48	0	0
Solgt	-1	-1	-2
Kjøpt	0	50	50
Urealiserte endringer	-1	0	-1
Utgående balanse 30.09./31.12.	46	49	48
Realisert gevinst / tap	0	0	0

Endringer i nivå 3, Investeringseiendom SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.09.2023	Bokført verdi 30.09.2022	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	1 399	1 004	1 004
Solgt	-3	0	0
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	31	138	435
Annet	-42	-40	-40
Utgående balanse 30.09./31.12.	1 384	1 103	1 399
Realisert gevinst / tap	0	0	0
Sum nivå 3	68 308	57 630	57 476

Beløpene i nivåfordelingen finner man igjen i balansen, under de ulike porteføljenes fordeling av finansielle instrumenter til virkelig verdi og investeringseiendommer. Urealiserte endringer reflekteres på linjen «Verdiendringer på investeringer» i resultatet i de ulike porteføljene.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

Nivå 2:

Instrumenter i dette nivået anses ikke å ha et aktivt marked. Virkelig verdi hentes fra observerbare markedsdata; dette inkluderer hovedsaklig priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet

ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 2 instrumenter henvises det til note 7 i konsernet for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

Nivå 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes på markeder som anses som inaktivt. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger, hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos KLP er unoterte aksjer og private equity investeringer. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 3 instrumenter henvises det til note 7 i konsernet for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 7 i konsernet, for beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsrapporten.

I note 9 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være fordelt på følgende vis; ansvarlige lån fordelt i nivå 1 og i nivå 2, fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1. For informasjon vedrørende prising av disse rentepapirene henvises det til note 7 i konsernet.

På verdipapirene som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort en sensitivitetsanalyse, en endring i variablene til prisingen er rent informasjonsmessig vurdert til å gi lite merverdi utover det som allerede er oppgitt i noten. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 % gi en endring i verdien på 3 415 millioner kroner per 30.09.2023 på eiendelene i nivå 3.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

I 3. kvartal ble det flyttet aksjer for 474 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2, 68 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 1 og 70 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 3. Flyttingene skyldes endring i likviditet. Det er ingen flyttinger utover dette i KLP.

Note 9 **Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser**

For informasjon vedrørende prising av finansielle eiendeler og forpliktelser henvises det til note 7 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser i konsernregnskapet.

30.09.2023 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
RENTEBÆRENDE VERDIPAPIRER								
Norske obligasjoner	5 647	5 153	63 890	58 826	325	294	69 862	64 273
Opptjente ikke forfalte renter	91	91	1 052	1 052	4	4	1 147	1 147
Utenlandske obligasjoner	15 063	14 026	137 540	125 625	633	577	153 236	140 227
Opptjente ikke forfalte renter	113	113	1 835	1 835	9	9	1 957	1 957
Sum rentebærende verdipapirer	20 914	19 383	204 317	187 337	971	884	226 202	207 604
UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	2 851	2 734	0	0	2 851	2 734
Lån med offentlig garanti	0	0	73 076	71 304	0	0	73 076	71 304
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	4 362	4 371	0	0	4 362	4 371
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	663	663	0	0	663	663
Sum utlån og fordringer	0	0	80 952	79 072	0	0	80 952	79 072
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	20 914	19 383	285 268	266 409	971	884	307 153	286 676
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	6	6	12 013	12 013	0	0	12 019	12 019
Utenlandske aksjer	0	0	58 369	58 369	0	0	58 369	58 369
Sum aksjer	6	6	70 382	70 382	0	0	70 388	70 388
Eiendomsfond	0	0	9 651	9 651	45	45	9 696	9 696
Norske aksjefond	0	0	89 376	89 376	996	996	90 372	90 372
Utenlandske aksjefond	0	0	42 828	42 828	0	0	42 828	42 828
Sum aksjefondsandeler	0	0	141 855	141 855	1 041	1 041	142 896	142 896
Norske alternative investeringer	0	0	2 405	2 405	13	13	2 419	2 419
Utenlandske alternative investeringer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum alternative investeringer	0	0	2 405	2 405	13	13	2 419	2 419
Sum aksjer og andeler	6	6	214 642	214 642	1 054	1 054	215 703	215 703
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	6 617	6 617	28 756	28 756	0	0	35 374	35 374
Utenlandske obligasjoner	727	727	18 267	18 267	0	0	18 994	18 994
Opptjente ikke forfalte renter	60	60	450	450	0	0	510	510
Norske obligasjonsfond	3 135	3 135	24 231	24 231	240	240	27 606	27 606
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	22 206	22 206	0	0	22 206	22 206
Opptjente ikke forfalte renter	67	67	630	630	5	5	702	702
Norske sertifikater	805	805	4 076	4 076	0	0	4 881	4 881
Utenlandske sertifikater	0	0	891	891	0	0	891	891
Opptjente ikke forfalte renter	7	7	17	17	0	0	24	24
Sum rentebærende verdipapirer	11 419	11 419	99 524	99 524	245	245	111 188	111 188
Norske utlån og fordringer	1 101	1 101	10 602	10 602	26	26	11 729	11 729
Utenlandske utlån og fordringer	370	370	5 600	5 600	69	69	6 039	6 039
Sum utlån og fordringer	1 470	1 470	16 203	16 203	95	95	17 768	17 768
DERIVATER								
Renteswapper	473	473	185	185	0	0	658	658
Aksjeopsjon	0	0	0	0	0	0	0	0
Valutaterminer	140	140	2 015	2 015	8	8	2 163	2 163
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	613	613	2 199	2 199	8	8	2 821	2 821
ANDRE FINANSIELLE EIENDELER								
Andre finansielle eiendeler	50	50	9 659	9 659	1	1	9 710	9 710
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	13 559	13 559	342 227	342 227	1 404	1 404	357 191	357 191
FORPLIKTELSE								

30.09.2023 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	214	214	0	0	214	214
Valutaterminer	0	0	1 199	1 199	1	1	1 200	1 200
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	0	1 413	1 413	1	1	1 414	1 414
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	3 340	3 271	0	0	0	0	3 340	3 271
Fondsobligasjonslån	1 470	1 470	0	0	0	0	1 470	1 470
Sum ansvarlig lånekapital mv.	4 809	4 741	0	0	0	0	4 809	4 741
FORPLIKTELSER TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Norske call money ¹	0	0	269	269	0	0	269	269
Utenlandske call money ¹	616	616	61	61	11	11	687	687
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	616	616	330	330	11	11	956	956

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

30.09.2022 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	496	493	3 448	3 407	2	2	3 946	3 902
Opptjente ikke forfalte renter	14	14	95	95	0	0	108	108
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 572	6 270	15 853	15 326	38	38	22 463	21 634
Opptjente ikke forfalte renter	23	23	171	171	0	0	194	194
Sum investeringer som holdes til forfall	7 104	6 799	19 567	18 999	40	40	26 711	25 838
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	5 048	4 636	55 992	51 595	302	277	61 343	56 508
Opptjente ikke forfalte renter	76	76	865	865	4	4	945	945
Utenlandske obligasjonslån	7 789	7 245	111 824	102 928	586	541	120 199	110 715
Opptjente ikke forfalte renter	82	82	1 567	1 567	8	8	1 658	1 658
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	12 995	12 039	170 248	156 955	901	831	184 144	169 825
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	3 016	2 908	0	0	3 016	2 908
Lån med offentlig garanti	0	0	69 884	68 213	0	0	69 884	68 213
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	6 144	6 144	0	0	6 144	6 144
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	383	383	0	0	383	383
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	79 428	77 649	0	0	79 428	77 649
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	20 099	18 838	269 243	253 603	941	871	290 283	273 312
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	6	6	9 816	9 816	0	0	9 822	9 822
Utenlandske aksjer	0	0	42 182	42 182	0	0	42 182	42 182
Sum aksjer	6	6	51 998	51 998	0	0	52 004	52 004
Eiendomsfond	0	0	9 526	9 526	49	49	9 575	9 575
Norske aksjefond	0	0	80 486	80 486	863	863	81 349	81 349
Utenlandske aksjefond	0	0	36 885	36 885	0	0	36 885	36 885
Sum aksjefondsandeler	0	0	126 897	126 897	911	911	127 809	127 809
Norske alternative investeringer	0	0	2 004	2 004	11	11	2 016	2 016
Utenlandske alternative investeringer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum alternative investeringer	0	0	2 004	2 004	11	11	2 016	2 016

30.09.2022 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
Sum aksjer og andeler	6	6	180 899	180 899	923	923	181 828	181 828
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	6 798	6 798	27 139	27 139	0	0	33 937	33 937
Utenlandske obligasjoner	322	322	17 741	17 741	0	0	18 063	18 063
Opptjente ikke forfalte renter	36	36	335	335	0	0	371	371
Norske obligasjonsfond	3 136	3 136	20 697	20 697	266	266	24 099	24 099
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	31 109	31 109	0	0	31 109	31 109
Opptjente ikke forfalte renter	6	6	74	74	1	1	81	81
Norske sertifikater	532	532	4 694	4 694	0	0	5 226	5 226
Utenlandske sertifikater	0	0	430	430	0	0	430	430
Opptjente ikke forfalte renter	3	3	14	14	0	0	17	17
Sum rentebærende verdipapirer	10 833	10 833	102 233	102 233	268	268	113 334	113 334
Norske utlån og fordringer	865	865	5 404	5 404	41	41	6 310	6 310
Utenlandske utlån og fordringer	431	431	5 620	5 620	47	47	6 099	6 099
Sum utlån og fordringer	1 297	1 297	11 024	11 024	88	88	12 409	12 409
DERIVATER								
Renteswapper	657	657	2	2	0	0	660	660
Aksjeopsjon	0	0	118	118	0	0	118	118
Valutaterminer	0	0	204	204	0	0	204	204
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	657	657	325	325	0	0	982	982
ANDRE FINANSIELLE EIENDELER								
Andre finansielle eiendeler	0	0	11 569	11 569	0	0	11 570	11 570
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	12 794	12 794	306 050	306 050	1 279	1 279	320 123	320 123
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	2 423	2 423	0	0	2 423	2 423
Valutaterminer	182	182	10 860	10 860	45	45	11 087	11 087
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	182	182	13 283	13 283	45	45	13 510	13 510
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	3 162	3 059	0	0	0	0	3 162	3 059
Fondsobligasjonslån	1 650	1 393	0	0	0	0	1 650	1 393
Sum ansvarlig lånekapital mv.	4 812	4 452	0	0	0	0	4 812	4 452
FORPLIKTELSE TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Norske call money ¹	0	0	4	4	3	3	6	6
Utenlandske call money ¹	702	702	155	155	17	17	875	875
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	702	702	159	159	20	20	881	881

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	494	500	2 559	2 573	2	2	3 055	3 075
Opptjente ikke forfalte renter	19	19	95	95	0	0	114	114
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 479	6 133	14 273	13 949	38	39	20 790	20 121
Opptjente ikke forfalte renter	39	39	202	202	1	1	241	241
Sum investeringer som holdes til forfall	7 030	6 691	17 129	16 820	41	41	24 200	23 552

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	5 138	4 836	55 584	52 806	302	283	61 024	57 925
Opptjente ikke forfalte renter	70	70	769	769	4	4	844	844
Utenlandske obligasjonslån	7 789	7 303	113 271	105 231	586	545	121 645	113 079
Opptjente ikke forfalte renter	105	105	1 716	1 716	9	9	1 830	1 830
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	13 102	12 314	171 339	160 522	902	842	185 343	173 678
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	2 935	2 836	0	0	2 935	2 836
Lån med offentlig garanti	0	0	70 213	68 807	0	0	70 213	68 807
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	5 332	5 332	0	0	5 332	5 332
Andre utlån	0	0	115	115	0	0	115	115
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	389	389	0	0	389	389
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	78 982	77 478	0	0	78 982	77 478
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	20 132	19 005	267 451	254 820	943	883	288 525	274 708
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	6	6	10 961	10 961	0	0	10 968	10 968
Utenlandske aksjer	0	0	41 622	41 622	0	0	41 622	41 622
Sum aksjer	6	6	52 584	52 584	0	0	52 590	52 590
Eiendomsfond	0	0	9 248	9 248	47	47	9 296	9 296
Norske aksjefond	0	0	80 234	80 234	862	862	81 096	81 096
Utenlandske aksjefond	0	0	36 087	36 087	0	0	36 087	36 087
Sum aksjefondsandeler	0	0	125 570	125 570	909	909	126 479	126 479
Norske alternative investeringer	0	0	2 191	2 191	12	12	2 203	2 203
Utenlandske alternative investeringer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum alternative investeringer	0	0	2 191	2 191	12	12	2 203	2 203
Sum aksjer og andeler	6	6	180 344	180 344	922	922	181 272	181 272
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	7 144	7 144	27 753	27 753	0	0	34 898	34 898
Utenlandske obligasjoner	223	223	28 552	28 552	0	0	28 775	28 775
Opptjente ikke forfalte renter	47	47	520	520	0	0	568	568
Norske obligasjonsfond	3 194	3 194	21 271	21 271	273	273	24 738	24 738
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	17 964	17 964	0	0	17 964	17 964
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	0	0	0	0	0	0
Norske sertifikater	315	315	2 499	2 499	0	0	2 814	2 814
Utenlandske sertifikater	0	0	420	420	0	0	420	420
Opptjente ikke forfalte renter	4	4	12	12	0	0	15	15
Sum rentebærende verdipapirer	10 926	10 926	98 992	98 992	273	273	110 191	110 191
Norske utlån og fordringer	630	630	10 531	10 531	32	32	11 193	11 193
Utenlandske utlån og fordringer	471	471	6 059	6 059	66	66	6 596	6 596
Sum utlån og fordringer	1 101	1 101	16 590	16 590	98	98	17 789	17 789
DERIVATER								
Renteswapper	455	455	657	657	0	0	1 113	1 113
Aksjeopsjon	0	0	135	135	0	0	135	135
Valutaterminer	0	0	3 372	3 372	9	9	3 381	3 381
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	455	455	4 164	4 164	9	9	4 628	4 628
ANDRE FINANSIELLE EIENDELER								
Andre finansielle eiendeler	0	0	493	493	4	4	498	498
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	12 489	12 489	300 584	300 584	1 305	1 305	314 378	314 378
FORPLIKTELSE								

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	118	118	0	0	118	118
Valutaterminer	60	60	1 203	1 203	6	6	1 269	1 269
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	60	60	1 321	1 321	6	6	1 387	1 387
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	3 147	3 093	0	0	0	0	3 147	3 093
Fondsobligasjonslån	1 428	1 428	0	0	0	0	1 428	1 428
Sum ansvarlig lånekapital mv.	4 575	4 521	0	0	0	0	4 575	4 521
FORPLIKTELSER TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	636	636	3	3	639	639
Utenlandske call money ¹	512	512	1 494	1 494	33	33	2 039	2 039
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	512	512	2 130	2 130	36	36	2 678	2 678

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

Note 10 Leieavtaler

MILLIONER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
BRUKSRETTEIENDELER	EIENDOM		
Inngående balanse 01.01.	865	973	973
Avskrivninger	-81	-81	-108
Utgående balanse 30.09. / 31.12.	784	892	865

MILLIONER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
LEIEFORPLIKTELSER	EIENDOM		
Inngående balanse 01.01.	920	1 012	1 012
Avdrag	-72	-69	-92
Utgående balanse 30.09. / 31.12.	848	943	920

MILLIONER KRONER	3. kvartal 2023	3.kvartal 2022	01.01.2023 -30.09.2023	01.01.2022 -30.09.2022	01.01.2022 -31.12.2022
	EIENDOM				
Rentekostnader leieforpliktelser	5	6	16	18	24
Rentekostnader leieforpliktelser	5	6	16	18	24

Note 11 Forpliktelser

MILLIONER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	9 644	12 962	852
Forskuddstrekk pensjonsordning	522	478	522
Leverandørgjeld	37	8	18
Derivater	1 414	13 510	1 387
Gjeld til kredittinstitusjoner	956	881	2 678
Forpliktelser i forbindelse med direkte forsikring	2 497	1 740	492
Øvrige forpliktelser	26	26	36
Sum forpliktelser	15 096	29 605	5 985

Note 12 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

30.09.2023 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp
EIENDELER							
Finansielle derivater	2 821	0	2 821	-1 357	-948	0	654
Sum	2 821	0	2 821	-1 357	-948	0	654
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	2 199	0	2 199	-1 356	-329	0	553
Sum eiendeler selskapsporteføljen	613	0	613	0	-616	0	96
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	8	0	8	-1	-4	0	5
Sum	2 821	0	2 821	-1 357	-948	0	654
GJELD							
Finansielle derivater	1 414	0	1 414	-1 357	-196	-467	0
Sum	1 414	0	1 414	-1 357	-196	-467	0
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	1 413	0	1 413	-1 356	-196	-467	0
Sum gjeld selskapsporteføljen	0	0	0	0	0	0	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	1	0	1	-1	0	0	0
Sum	1 414	0	1 414	-1 357	-196	-467	0

30.09.2022 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp
EIENDELER							
Finansielle derivater	982	0	982	-207	-867	0	163
Sum	982	0	982	-207	-867	0	163
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	325	0	325	-207	-149	0	118
Sum eiendeler selskapsporteføljen	657	0	657	0	-702	0	45
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	0	0	0	0	-16	0	0
Sum	982	0	982	-207	-867	0	163
GJELD							
Finansielle derivater	13 510	0	13 510	-207	-162	-11 148	2 153
Sum	13 510	0	13 510	-207	-162	-11 148	2 153
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	13 283	0	13 283	-207	-160	-11 148	1 927
Sum gjeld selskapsporteføljen	182	0	182	0	0	0	182
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	45	0	45	0	-2	0	44
Sum	13 510	0	13 510	-207	-162	-11 148	2 153

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Relaterte beløp som ikke er presentert netto						Netto beløp
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	
EIENDELER							
Finansielle derivater	4 628	0	4 628	-1 228	-2 667	-667	366
Sum	4 628	0	4 628	-1 228	-2 667	-667	366
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	4 164	0	4 164	-1 225	-2 124	-667	360
Sum eiendeler selskapsporteføljen	455	0	455	0	-512	0	0
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	9	0	9	-2	-31	0	6
Sum	4 628	0	4 628	-1 228	-2 667	-667	366
GJELD							
Finansielle derivater	1 387	0	1 387	-1 228	-88	-211	64
Sum	1 387	0	1 387	-1 228	-88	-211	64
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	1 321	0	1 321	-1 225	-42	-211	0
Sum gjeld selskapsporteføljen	60	0	60	0	-25	0	60
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	6	0	6	-2	-21	0	3
Sum	1 387	0	1 387	-1 228	-88	-211	64

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i KLP; hvilke muligheter KLP har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner i balansen, samt en ytterligere tabell med tilsvarende informasjon sortert på de ulike porteføljene i selskapet.

Note 13 **Kapitalkrav**

I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån og ikke-innbetalt supplerende kapital. Fra og med 30.09.2022 regnes også risikoutjevningfondet som ansvarlig kapital i kapitalgruppe 2. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5 % av foretakets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er begrenset oppad til 50 % av kapitalkravet.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 368 % som er godt over foretakets mål om minst 150 %. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 368 %.

	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
SOLVENSGRAD	368 %	341 %	318 %

MILLIARDER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
FORENKLET SOLVENS II BALANSE			
Eiendeler, bokført	771	720	709
Merverdier HTF/lån og fordringer	-17	-15	-12
Merverdier øvrige utlån	-2	-2	-2
Øvrige mer/mindreverdier	0	0	0
Utsatt skattefordel	0	0	0
Sum eiendeler etter solvens II	751	703	695

MILLIARDER KRONER	30.09.2023	30.09.2022	31.12.2022
FORENKLET SOLVENS II BALANSE			
Beste estimat	674	613	629
Risikomargin	10	11	12
Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	4	5	5
Andre forpliktelser	17	31	8
Utsatt skatteforpliktelse	0	0	0
Sum forpliktelser etter solvens II	705	660	653
Eiendeler minus forpliktelser	47	43	42
- Utsatt skattefordel	0	0	0
- Risikoutjevningfond (kapitalgruppe 2 fra og med 30.09.2022)	-5	-5	-5
+ Fondsobligasjonslån	1	2	1
Basiskapital - kapitalgruppe 1	43	40	39
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	43	40	39
Ansvarlige lån	3	3	3
Risikoutjevningfond (kapitalgruppe 2 fra og med 30.09.2022)	5	5	5
Basiskapital - kapitalgruppe 2	8	8	8
Supplerende kapital	14	13	13
Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	14	13	13
Fradrag for maks. kapital i gruppe 2	-15	-14	-13
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	7	7	7
Utsatt skattefordel	0	0	0
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	0	0	0
Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	50	46	46
Markedsrisiko	8	7	7
Diversifisering markedsrisiko	-3	-3	-2
Motpartsrisiko	0	0	0
Forsikringsrisiko	10	12	14
Diversifisering forsikringsrisiko	0	-2	-3
Diversifisering generelt	-3	-3	-3
Operasjonell risiko	3	3	3
Tapsabsorberende evne til utsatt skatt	-1	-2	-2
Solvenskapitalkrav (SCR)	14	14	15
Det lineære minstekapitalkravet (MCR_lineær)	1	4	5
Minimum	3	3	4
Maksimum	6	6	7
Minstekapitalkravet (MCR)	3	4	5
Solvensgrad	368 %	341 %	318 %